

**Bachelorproef
Professionele Opleidingen
Studiegebied Onderwijs**

Academiejaar 2016-2017

Muzikale integratie in andere lessen en de invloed ervan op kinderen

**Op welbevinden en betrokkenheid, leergedrag en socio-
emotionele ontwikkeling**

Bachelorproef aangeboden door
Ruben Luyten
tot het behalen van de graad van
Bachelor in het Onderwijs: Leraar Lager Onderwijs

Interne begeleider: **Harald Nerinckx**

**Bachelorproef
Professionele Opleidingen
Studiegebied Onderwijs**

Academiejaar 2016-2017

Muzikale integratie in andere lessen en de invloed ervan op kinderen

**Op welbevinden en betrokkenheid, leergedrag en socio-
emotionele ontwikkeling**

Bachelorproef aangeboden door
Ruben Luyten
tot het behalen van de graad van
Bachelor in het Onderwijs: Leraar Lager Onderwijs

Interne begeleider: **Harald Nerinckx**

Woord vooraf

Een bachelorproef schrijven is de laatste horde die wordt genomen voor het behalen van je diploma. Tegelijkertijd is het een kans om je te verdiepen in een onderwerp wat jou persoonlijk interesseert. In het leven dat ik tot nu toe geleid heb, kwam in mijn passies muziek altijd op de tweede plaats. Het was dan ook een bijzonder fijne ervaring om er het afgelopen jaar veel meer mee bezig te zijn en me te verdiepen in wat muziek allemaal teweegbrengt op kinderen. Als muzikant zijnde sta je daar niet altijd bij stil want na 18 jaar gitaar spelen, lukt er veel op automatische piloot.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor Harald Nerinckx bedanken. Bij hem kon ik het afgelopen jaar terecht voor alle vragen en voor feedback. Op een zeer gemoedelijke, aangename en positieve manier gaf hij tips en advies over het aanpakken van dit werk.

Ook Frank van Overstraeten, Nele Wouters en Dirk Bogaert wil ik persoonlijk bedanken. Als muziekdocenten aan de Hogeschool waren zij degenen die me gedurende drie jaar een totaal andere kijk op muziek gaven en leerden ze mij de kneepjes van het vak. Zij stimuleerden mij nog meer in het ontwikkelen van mijn liefde voor muziek en maakten mij warm om deze over te dragen aan kinderen. Hun enthousiasme en passie voor het vak ligt aan de grondslag waarom ik “muzikale integratie in andere vakken en de invloed ervan op kinderen” als onderwerp voor mijn bachelorproef koos.

Ik wil ook Annika Heremans, Marleen Vermeir, Veerle Michiels, Jona Hebbrecht en Sonja De Lange bedanken voor hun begeleiding tijdens alle stages de voorbije drie jaar. Tips, feedback en steun in moeilijke momenten, daar zorgden zij voor. Samen met alle mentoren bij wie ik ooit stage liep, hebben zij mij mee gevormd tot de leerkracht die ik geworden ben.

Ook de andere docenten die ik hier niet persoonlijk aanhaal verdienen een woord van dank. Zij waren zelf prachtige voorbeelden van goed lesgeven en gaven mij kennis en inzicht in materie die nodig is om kinderen op een goede manier te onderwijzen.

Tenslotte wil ik mijn ouders bedanken. Iets meer dan drie jaar geleden stond ik op een kruispunt in mijn leven en wist ik niet goed welke richting uit te gaan. Zij hebben mij onvoorwaardelijk gesteund en geholpen in het bereiken van de eindmeet.

Inhoudsopgave

Inleiding	1
Corpus Deel 1	3
1.1 Wat zeggen boeken, media, artikels,...	3
1.2 Hoe integreer je muziek in andere vakken	8
1.2.1 Muziek en taalverwerving	8
1.2.2 Muziek en persoonlijkheidsontwikkeling	10
1.2.3 Muziek en bewegen	11
1.2.4 Muziek als sociaal gebeuren	11
1.2.5 Muziek en wiskunde	13
1.3 Besluit	14
Corpus deel 2	16
2.1 Eigen ervaringen	16
2.2 Enquêtes	19
2.2.1 Waarom enquêtes?	19
2.2.2 Bij wie?	19
2.2.3 Antwoorden per vraag gebundeld	20
2.2.4 Conclusies na de enquête	23
Corpus deel 3	25
3.1 Wat onderzoeken?	25
3.2 Muzikale integratie	26
3.2.1 Muziek en taal	26
3.2.2 Muziek en wiskunde	30
3.2.3 Muziek en WO	33
3.2.4 Muziek en godsdienst	35
3.2.5 Muziek en motoriek	35
3.2.6 Muziek en welbevinden	36
3.2.7 Muziek als ordehandhaver	36
3.3 Andere voorstellen	37
Corpus deel 4	39
4.1 Conclusies na praktijkonderzoek	39
4.1.1 Invloed op welbevinden en betrokkenheid	39
4.1.2 Invloed op leergedrag	40
4.1.3 Invloed op socio-emotionele ontwikkeling	41
4.1.4 Invloed op cognitieve ontwikkeling	42
4.1.5 Invloed op motorische ontwikkeling	42
4.2 Algemeen besluit	44
4.3 Literatuurlijst (bibliografie)	45
4.4 Bijlagen + materialen (USB-stick)	

Inleiding

Drie jaar gevuld met theoretische beschouwingen, diverse diepgaande stages en ervaringen leerden me kritisch nadenken over wat voor mij mag omschreven worden als 'goed onderwijs'. Dit is een visie die groeit en vorm krijgt gedurende deze periode. Je ontwikkelt ze door lessen bij te wonen en door met docenten in gesprek te gaan. Anderzijds door overleg met medestudenten en door inspirerende gastcolleges, artikels of filmpjes.

Odisee heeft mij gedurende deze drie jaar voorbereid op verschillende onderwijscontexten. Brusselse scholen, scholen buiten de stad, methodescholen, buitengewone scholen, het zat allemaal in het aanbod van de Hogeschool. Het is echter vooral door stage te lopen in dit aanbod dat ik voor mij een bepaalde rol zag weggelegd die perfect aansluit bij mijn vaardigheden en waardoor ik een meerwaarde in de opvoeding algemeen en in het onderwijs van jonge kinderen kan betekenen.

Ik citeer enkele leerkrachten bij wie ik de afgelopen drie jaar stage mocht lopen: "Muziek? Dat geef ik niet, ik ben niet muzikaal", "Zingen met de kinderen? Doen we bijna nooit, ik kan niet zingen.", "We zullen dat uurtje muziek laten vallen, dan kan je daar nog die les rekenen geven.", "Geef jij maar muziek, dan zit ik goed voor de rest van het schooljaar." Enzovoort...

Eenzijds was dit leuk voor mij want ik voelde een enorme appreciatie voor mijn muzikale kwaliteiten. In meerdere stages mocht ik dan ook compleet mijn ding doen en dompelde ik de kinderen onder in een muzikaal bad. De mentoren erkenden ook keer op keer het effect dat dit had op hun klasgroep. Sommigen zeiden zelfs dat ze kinderen op een totaal andere manier zagen dan ze gewoon waren.

Anderzijds maakte het me boos omdat het op een bepaalde manier oneerlijk is. Iedere leerkracht heeft zijn sterke en zijn zwakke punten. Dat je dan zelf beslist om geen muziek te geven, vind ik heel moeilijk te begrijpen. Ikzelf ben niet goed in beeldopvoeding, bijgevolg is dat niet het liefste vak dat ik geef want ik heb zelf nooit graag dingen geknutseld of getekend. Er is echter geen haar op mijn hoofd dat eraan denkt om nooit beeldopvoeding te geven integendeel, hier kan ik misschien van kinderen of collega's nog veel leren. Wij als leerkrachten lager onderwijs hebben de plicht om kinderen te inspireren en te stimuleren op elk leergebied. Dat er dan op een bepaalde manier minderwaardig wordt omgesprongen met het domein muziek binnen muzische vorming dat op zoveel aspecten een meerwaarde kan zijn, is bijzonder jammer.

Vanuit deze ervaring is het onderwerp van mijn bachelorproef ontstaan. Ik ben beginnen nadenken hoe we leerkrachten eerst en vooral warm kunnen maken om

(meer) muziek te geven. Ik kan wel begrip opbrengen voor het feit dat leerkrachten misschien te weinig muzikaal onderricht hebben gekregen. Mijn ervaring vanuit de opleiding was echter dat dit best wel aanwezig is. We krijgen heel veel verschillende handvaten aangereikt om leuke muzieklessen te geven. Ik begon meer na te denken over de meerwaarde van muziek. Welke invloed kan dit hebben op kinderen? Hoe zouden kinderen zich voelen wanneer meer muziek zou gegeven worden? Maar op zich lag daar het probleem niet. Dit bleek toen ik erover begon te lezen. Het is namelijk in vele wetenschappelijke onderzoeken bewezen welke positieve invloed muziek op het brein heeft. Ik merkte naderhand ook het verschil tussen de gewone basisscholen, de buitengewone scholen en de Brusselse scholen. Er heerst een totaal andere openheid naar creativiteit toe en naar muzisch werken. In de buitengewone en de Brusselse scholen werd wel degelijk de meerwaarde erkend en konden zij met concrete voorbeelden staven hoe zij muzieklessen gaven én muziek proberen integreren in andere lessen.

In mijn eindstage tenslotte, merkte ik op hoe er in een overvol uurrooster bijzonder weinig ruimte is voor muziek.

Al deze ervaringen resulteerden in een onderzoeksvraag waarvan ik denk dat ze relevant is voor ons gehele onderwijssysteem. Enerzijds voor de buitengewone scholen en de Brusselse scholen die reeds op de goede weg zijn maar waar zeker nog ruimte is voor verbetering en anderzijds voor de klassieke basisscholen waar in dit domein nog heel wat werk op de plank ligt. Voor hen valt uit dit werkstuk nog heel veel te halen.

“Muzikale integratie in andere lessen en de invloed ervan op kinderen” is een werk geworden waarin ik suggesties bied hoe muziek kan geïntegreerd worden binnen andere vakken. Op die manier hoeft er geen extra tijd vrijgemaakt te worden om aparte muzieklessen te geven. Ik beveel hiervoor namelijk een aparte muzieklerkracht aan. De combinatie van leerkrachten die muziek integreren binnen de gewone lessen en een vaklerkracht muziek lijkt mij de ideale weg naar goed onderbouwd en inspirerend onderwijs waar muziek zeker zijn plaats en meerwaarde heeft.

Corpus

Deel 1: Literatuurstudie

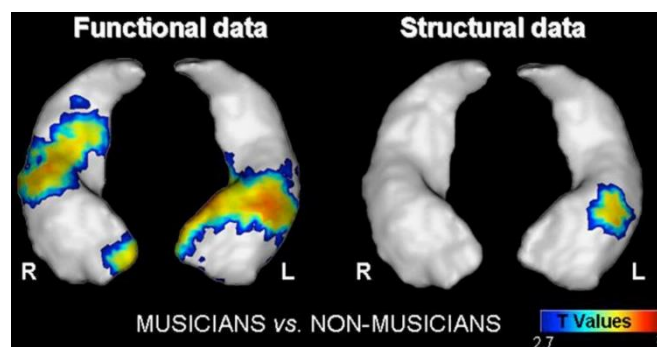
In ons onderwijs is weinig sprake van muzikale integratie. Nochtans is er reeds heel wat wetenschappelijk onderzoek gedaan naar het positieve effect van muziek op het brein.

1.1 Wat zeggen boeken, media, artikels,...

Gottfried Schlaug, Duits neuroloog werkzaam aan onder andere Harvard Medical School, heeft het effect van muziek op de hersenen onderzocht. Hij onderzocht vooral het effect van zelf muziek spelen. Dit onderzoek wees uit dat muziek niet enkel de muzikale vaardigheden verbetert, het heeft ook een ongelofelijke invloed op de emotionele alsook de gedragsontwikkeling. Dit werd aangetoond aan de hand van hersenscans van 232 gezonde kinderen van 6 tot 18 jaar.

Er werd vooral gekeken naar het verschil tussen de hersenscans van kinderen die een muziekinstrument bespelen en welke niet. Iedereen heeft een structuur in zijn hersenschors. Die structuur kan je zien als een organisatie die je emoties stuurt. Bij kinderen die een muziekinstrument bespelen, is die structuur meer verdikt en dat heeft dan weer een invloed op hun vaardigheden om aandachtig te blijven, op hun angstmanagement en op de controle over hun emoties. Laat het gebrek aan twee van deze drie vaardigheden nu net hét probleem zijn wat wij ervaren bij zogenaamd "lastige kinderen". Dat dit bleek bij kinderen die kerngezond zijn, mag ons laten veronderstellen dat het effect bij kinderen met autisme en ADHD nog groter zijn.

1

¹ <http://portlandchamberorchestra.org/what-happens-when-the-brain-plays-a-musical-instrument/>

Bovenstaande afbeelding toont aan dat er een immens verschil is tussen het brein van een muzikant en een niet-muzikant. Dit resultaat krijg je al bij kinderen na slechts 15 maanden muziekles.

Het is in de ontwikkeling van de hippocampus dat je een duidelijk verschil tussen muzikanten en niet-muzikanten. De hippocampus is het deel van de hersenen dat zorgt of je goed kan leren en onthouden. Toch twee zaken die in ons hedendaags onderwijs hoog in het vaandel gedragen worden.

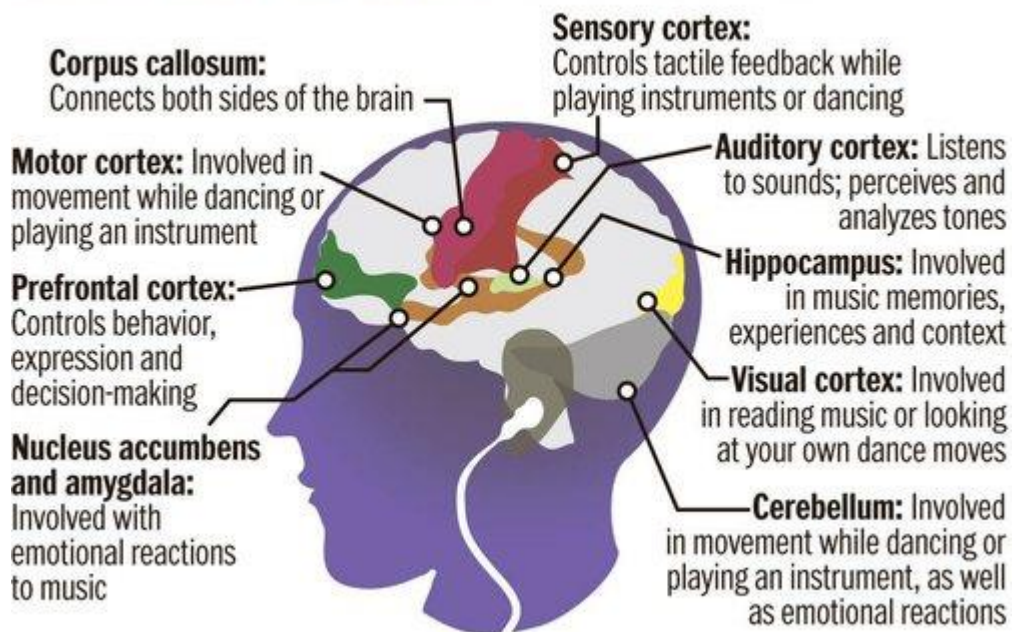
2

² <https://www.pinterest.com/pin/63331938485965765/>

Music and the brain

Playing and listening to music works several areas of the brain

3

Bovenstaande afbeelding toont aan welke verschillende delen van de hersenen getraind worden wanneer je muziek speelt.

Een muziekinstrument bespelen vereist verschillende vaardigheden en diverse motorische activiteiten simultaan. Het begint bij het auditieve aspect. Je hoort muziek gespeeld door je muziekleraar of je stelt je voor hoe muziek zou moeten klinken. Daarbij komt ook het gevoelsmatige aspect, vaak voortkomend uit de vingers (tokkelen op een piano, strijken op een viool, snaren van een gitaar,...). Als laatste heb je het visuele aspect namelijk het lezen van een partituur. Deze drie combinaties van zintuigen: Het gehoor, de tastzin en het zicht leiden voornamelijk tot het produceren van muziek. Daarbovenop krijg je dan nog het gevoelsmatige aspect namelijk dat je hersenen je door muziek in een bepaalde gemoedstoestand brengen.

Muzikanten hebben een beter langetermijngeheugen. Wanneer een muziekstuk namelijk in de vingers zit, vergeet je dat niet meer. Ze kunnen ook makkelijker tot een uitgebreider vocabularium komen omdat ze beter kunnen memoriseren. "Het zit in de vingers" is niet toevallig een mooi spreekwoord dat hierbij aansluit. Daaruit zou je dus zelfs kunnen veronderstellen dat muzikanten een voordeel hebben in alledaagse

3

https://www.google.be/search?q=music+and+the+brain&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjPiljguqnUAhXNJ1AKHQdXBv0Q_AUIBigB&biw=1280&bih=649#imgrc=IbXV_Z4PW5Mw1M:

of niet alledaagse spreesituaties én ze kunnen makkelijker een vreemde taal leren. Aangezien vanaf het middelbaar voor sommige leerlingen latijn op de proppen komt alsook het aanleren van het Engels én Franse verdieping, en geheugentraining heel belangrijk wordt, is ook dit een valabel argument om meer muziek te integreren in de lagere school.

Enkele weken geleden kwam op radio 1 nog volgend pleidooi van Peter De Caluwé, directeur van De Munt:

“Laten we opnieuw zangles en samenzang introduceren in de scholen. Jong geleerd is oud gedaan!

Zoeken we er niet allemaal naar, continu, om binnen onze immer hectische maatschappij een rustmoment te vinden, een moment waarop we in balans met onszelf en met anderen kunnen zijn...

Dat zoeken naar een gedeeld moment, waarop talent, creatie en beleving samenvloeien in een uniek en onvergetelijk moment is onze dagelijkse opdracht. Deel van onze strategie is om mensen, jongeren vooral, ontvankelijk te maken voor zang en theatrale expressie zoals dans of acteren.

We zetten daartoe zogenaamde community projecten op die leerlingen uit verschillende scholen, met verschillende sociale, religieuze en etnische achtergronden samenbrengen om samen een muziektheaterproject te ontwikkelen.

Ze leren daarbij opnieuw zingen, vanuit één stem, maar gaandeweg in meerstemmigheid, samen met de andere scholen om uiteindelijk in een echte voorstelling uit te monden met koren, solisten en orkest.”

Vooraf dat zoeken naar een gedeeld moment van rust is heel belangrijk in dit verhaal. Iedereen kan zich wel momenten voor de geest kan halen waarop hij naar muziek luistert met de ogen gesloten. Puur genieten is dat. Ik ben ervan overtuigd dat elke mens ervan droomt om elke dag zo’n moment te mogen beleven. Een intens moment van rust met muziek in je oren die jij mooi vindt.

Bij een muzikale vertolking zie je in de zaal veel mensen met gesloten ogen, genietend en zich afsluitend van alles wat er om hen heen gebeurt.

In onze hectische maatschappij waar heel veel “moet”, wordt ook op kinderen de lat alleen maar hoger gelegd. Voorgaande is een pleidooi dat mooi weergeeft hoe je op jonge leeftijd rustmomenten kunt creëren met muziek of door met anderen samen te zingen.

Uit mijn literatuurstudie en onderzoek blijkt dat musiceren met kinderen een positief effect heeft op intelligentie en op de hersenen want mensen die veel musiceren hebben een veel betere verbinding tussen hun linker –en rechter hersenhelft.

Als we specifiek naar kinderen kijken, kunnen we zeggen dat musiceren hun intelligentiequotiënt verhoogt, meer bepaald het abstract vermogen en het analytisch denken. Als kinderen gezamenlijk musiceren, verhoogt dit het groepsgevoel, de discipline en de sociale en emotionele vaardigheden.

Professor Dr. Erik Scherder, Nederlandse hoogleraar neuropsychologie verbonden is aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, stelt het volgende:

“Uit onderzoek blijkt dat bij kinderen die muziekonderwijs kregen de verbinding tussen linker –en hersenhelft beter ontwikkeld is. Kort door de bocht bepaalt je rechterhersenhelft je emotie en je linkerhersenhelft bepaalt de actie. Voor kinderen met autisme, bij wie emotie en gedrag vaak niet helemaal op elkaar zijn afgestemd, is muziek dus een ongelofelijke verrijking.”

Professor Hans Günther Bastian deed zes jaar lang wetenschappelijk onderzoek naar het effect van actieve muziekbeoefening op de algemene schoolprestaties. Het onderzoek richtte zich met name op het meten van de verschillende leerprestaties tussen scholen waarbij kinderen grondig muzikles kregen, en scholen waar dat niet gebeurde. Dit waren de resultaten van zijn onderzoek:

- *“Kinderen met een gemiddeld IQ ontwikkelen zich de eerste jaren op de basisschool op eenzelfde manier. Na vijf jaar op school en vier jaar uitgebreid muzikles vertonen de kinderen op de muzikactieve basisscholen een significant hoger IQ.”*
- *“Het IQ van kinderen van de op muziek gerichte scholen die reeds bij aanvang van het onderzoek een bovengemiddeld IQ hadden, neemt na vier jaar les in solo- en ensemblespel duidelijker toe dan dat van vergelijkbare kinderen uit de controlegroep zonder verder muzikale vorming.”*
- *“Sociaal zwakke en in hun cognitieve ontwikkeling achterlopende kinderen (met een lager IQ dan gemiddeld) profiteren ook van uitgebreid muziekonderwijs. Hun IQ neemt met de jaren toe, wat voor kinderen met een lager IQ dan gemiddeld zonder muziekonderwijs niet gezegd kan worden.”*
- *“De onderzoeksresultaten laten ondubbelzinnig zien dat actief muziek maken een geschikt middel is om de conflicten van de puberteit te verzachten, om gevoelens van agressiviteit en trots en onzekerheid te ondersteunen. Muziek maken kan innerlijke verscheurdheid en sterk wisselende stemmingen opvangen.”*
- *“Uit EEG-onderzoeken ⁴ door neuropsycholoog Hellmuth Petsche (Wenen) blijkt dat bij musicerende mensen de rechter hersenhelft (gevoelstoestand) sterker verbonden is met de linker hersenhelft (spraak en intellect).”*

⁴ Elektro EncefaloGram: onderzoek waarbij hersenactiviteit elektrisch wordt gemeten.

- *“De positieve resultaten van deze studie moeten ervoor zorgen dat ‘muziekbeoefening’ beter wordt geïntegreerd in het onderwijssysteem van onze scholen. Uiteindelijk zal dat een positief effect hebben op onze toekomst⁵.”*

Virginia Penhun, hoofdonderzoekster van de Concordia Universiteit in Montreal verklaarde in het wetenschappelijk tijdschrift “Journal of Neuroscience” volgende conclusie: “Muziekles in de jeugd versterkt hersenverbindingen”

Ook Canadees wetenschappers voerden een onderzoek dat werd gepubliceerd in het neurologische vakblad “Brain”. Ook daarin wordt bevestigd: “Kinderen die muziekles krijgen ontwikkelen een beter *geheugen* dan *leeftijdgenootjes die dit niet krijgen*.”⁶

Toch is muziekonderwijs in het klassieke onderwijssysteem geen prioriteit. In de lagere school kan de leerkracht bepalen of muziek wordt gegeven en hoeveel keer per week. We zijn gebonden aan een leerplan maar in realiteit is daar voor muziek weinig van te merken.

1.2 Hoe integreer je muziek in andere vakken?

1.2.1 Muziek en taalverwerving:

Muziek is een talige activiteit. Woorden, begrippen, articuleren... Het zit allemaal verweven in muziek. Vooral voor kinderen met een talige achterstand of gewoon voor jonge kinderen in volle taalontwikkeling kan muziek zeer zinvol ingezet worden in een talige activiteit.

Kijk bijvoorbeeld naar volgend voorbeeld:

⁵ Bron: Amadeo / 1998 / Verlag Gruner & Jahr / Schrijver: Hans Günther Bastian. / Nederlandse samenvatting van dit onderzoek in het boek: Muziek maakt Slim, Uitgeverij Panta Rhei, 2003

⁶ Bron: Arthur Agterberg | Elsevier 20/09/06

Bakker wat doe je?

Bron: H. Broekhuizen

D A A7 D
Bak-ker, bak-ker, wat doe je van-daag? 'Koek-jes bak-ken,

A D A
koek-jes bak-ken.' Bak-ker, bak-ker, wat doe je van-daag?

A7 D A7 D
'Koek-jes bak-ken, dat doe ik zo graag!

7

Dit lied leent zich perfect tot meerdere dingen:

- Je kan het gebruiken om het dagelijks tijdbesef bij de kinderen aan te wakkeren. (WO-tijd)
- Je kan met hen ook een gesprekje hebben over vandaag, morgen, overmorgen, gisteren en eergisteren. (Taal en WO)
- Taal is ritme, je kan met de kinderen de dagen klappen: “bak-ker” (klap-klap), “koek-jes” (klap-klap), “bak-ken-doe-ik-graag” (klap-klap-klap-klap-klap) (Muzische vorming - Muziek)

In onze opleiding leerden we over lessen begrijpend lezen en begrijpend luisteren. Eigenlijk zou je het hier kunnen hebben over “begrijpend zingen”. Er is zelfs een methode voor. Bij begrijpend luisteren of lezen hadden we het over VTN. Bij begrijpend zingen zouden we het kunnen hebben over VSCC.

De “V” staat voor **voorbewerken**. Het is vergelijkbaar met de “voor” in VTN: Je gaat na wat de kinderen al weten over het onderwerp/titel van het liedje, je activeert hun voorkennis en je betreft hen bij het onderwerp.

⁷ (van der Lei, Haverkort, & Lieuwe, 2004)

De “S” staat voor **semantiseren**: er wordt betekenis gegeven aan de woorden in het liedje. Dit kan je doen door context, door synoniemen, door attributen of met behulp van mimiek als we dan toch muzisch bezig zijn.

De “C” staat voor **Consolideren**: Kenmerkend aan liedjes en vooral aan refreinen is dat woorden herhaald worden. Net dat is een voorwaarde voor consolideren maar belangrijk is dus hier dat de betekenis van de woorden herhaald wordt. Zo zijn we zeker dat onze taalzwakke kinderen ook de woorden goed begrijpen.

De laatste “C” staat voor **Controleren**: Het woord zegt het zelf. Op het eind van het lied of van de les ga je na of de kinderen de woorden daadwerkelijk begrepen hebben. Je kan door simpele spelletjes (uitbeelden, wie ben ik,...) nagaan of de kinderen alle woorden begrepen hebben.⁸

Christina Zhao, postdoctoraal onderzoeker aan de Universiteit van Washington, onderzocht het effect van muziek op de taalontwikkeling bij jonge baby's. 39 baby's van negen maanden oud deden mee aan het onderzoek. Twintig baby's moesten ritmes naspelen van eenvoudige kindermuziek, de andere negentien baby's speelden met niet-muzikaal speelgoed (autootjes, lego,...). Op één maand tijd werden ongeveer tien speelsessies van een kwartier georganiseerd. Na een maand ontdekten de wetenschappers bij de muzikale groep meer activiteit in de hersengebieden die instaan voor het herkennen van patronen. Die vaardigheid speelt een belangrijke rol bij het leren van een taal.

Ritmepatronen in muziek stimuleert dus de taalvaardigheid en hoe jonger we kinderen deze vaardigheid kunnen laten aanscherpen, hoe meer mogelijkheden dit biedt in de verdere ontwikkeling van de kinderen.⁹

1.2.2 Muziek en de persoonlijkheidsontwikkeling:

Muziek leent zich ook tot het verkennen van de wereld. Muziek wordt als het ware een middel en een doel:

- Verkenning van de wereld: veel lessen, activiteiten gaan over onderwerpen uit de omgeving, de natuur, het weer,...
- De ruimtelijke verkenning: spelvormen bij liederen maken altijd gebruik van de ruimte (voor, achter, opzij, in de kring,...)
- De motoriek: muziek en beweging gaan hand in hand
- Sociaal-emotionele ontwikkeling: muziek is gevoel. Bij iedere mens roept een welbepaald liedje altijd een bepaald gevoel op. Muziek ontroert, maakt blij, is weemoedig, nostalgisch,...

8 (van der Lei, Haverkort, & Liewe, 2004

9 (Sokol, 2016

- Taalontwikkeling: bij het zingen van liederen spelen betekenissen van woorden een belangrijke rol.

1.2.3 Muziek en bewegen

Speelliederen

Bij muziek denken we vooral aan zingen en luisteren maar bewegen is een derde component dat bij jonge kinderen zeer goed werkt. Er zijn twee uitgesproken aspecten aan muziek en bewegen.

Zo zijn er de speelliederen. Bij elk lied zijn namelijk gebaren of bewegingen te verzinnen. Onrechtstreeks helpen deze gebaren en bewegingen de kinderen om de tekst van het lied beter te onthouden. Je maakt namelijk associaties tussen woorden en gebaren.

Een gekend voorbeeld hiervan is het lied: “Hoofd, schouders, knieën, teen, knieën, teen.” Draai het of keer het als je wil, onze kinderen moeten in hun latere leven veel vanbuiten leren. Door herhaling en spel zijn deze speelliederen ideaal om deze vaardigheid beter te ontwikkelen.

Bewegen met materialen

Materialen zijn zeer verrijkend voor een (geïntegreerde) muzieklus. Het is uitnodigend om kinderen mee te laten bewegen, denk maar aan het gebruik van stokken tijdens een mars binnen het thema ‘soldaten’. Je laat kinderen marcheren en elke keer ze “links” horen, stampen ze met hun stok op de grond. Ook zet het aan tot creatie. Je bent zeer muzisch bezig als je kinderen eerst laat experimenteren met alle materialen, ze nadien input geeft en ze tenslotte zelf iets laat creëren.

Bijvoorbeeld:

- je geeft de kinderen linten die hoog en laag vliegen en op de muziek van “de vlucht van de hommel” en laat ze bewegen op de muziek.
- In een mars marcheren de kinderen met stokken. Dit is ook uitstekend om gevoel voor ritme te ontwikkelen.

1.2.4 Muziek als sociaal gebeuren

Muziek en coöperatief leren gaan hand in hand. Doorheen de hele lagere school zijn hoekenwerken, groepswerken, partnerwerk schering en inslag. Vaak kom je in klassen terecht waar ze niet gewend zijn om hoekenwerk te doen, om een rolverdeling op te nemen of om zelfstandig te werken. Ook hier kan deze vaardigheid ontstaan vanuit muziek.

Muziek is namelijk een sterk sociaal gebeuren. Er zijn vier belangrijke principes van coöperatief leren die je perfect kan opentrekken naar andere vakken, groepswerken of hoekenwerken. Of anders gesteld: Wil je een succesvol groepswerk of hoekenwerk, beantwoordt je opdracht best aan volgende principes:

- **Simultane interactie:** Alle kinderen werken gelijktijdig, interactief en taal – en/of taakgericht
- **Gelijkwaardige bijdrage:** Alle kinderen hebben een gelijkwaardige rol en bijdrage in het geheel
- **Individuele aanspreekbaarheid:** Alle kinderen zijn verantwoordelijk voor hun aandeel in het teamproces en het teamproduct
- **Positieve onderlinge afhankelijkheid:** De kinderen hebben elkaar en het geheel nodig¹⁰

De simultane interactie binnen een muzikale activiteit uit zich vooral in overleggen, creëren, voordoen, luisteren, presenteren aan elkaar en feedback geven. Een gelijkwaardige bijdrage betekent in dit geval niet dat iedereen hetzelfde doet, integendeel. Niets beter dan in muzische activiteiten de creativiteit de vrije loop te laten. Het is zelfs een meerwaarde dat elk kind binnen een groep iets anders doet. Met individuele aanspreekbaarheid wordt bedoeld dat de bijdrage van elk teamlid zichtbaar moet zijn in het eindproduct. Ook als leerkracht is het bij groepsopdrachten aangewezen om, naast een groepscijfer, ook een individueel cijfer toe te kennen. Ook al dragen cijfers geven niet mijn persoonlijke voorkeur weg, het is helaas een trend in het basisonderwijs waar moeilijk van af te wijken valt. Ik denk dat het waardevoller is om in te zetten op procesevaluatie in plaats van productevaluatie. Positieve onderlinge afhankelijkheid kan je vergelijken met een koor. Vier verschillende stemmen vormen samen één mooie melodie. Die vier stemmen, of in dit geval de vier groepsleden, hebben elkaar nodig om tot een mooi geheel te komen.

Dit hele gebeuren van coöperatief leren is zeer waardevol en wordt nog verder gestimuleerd in het secundair en is essentieel in het beroepsleven waar je intensief moet kunnen samenwerken. Hoe vroeger hiermee begonnen wordt, hoe beter. Een concreet voorbeeld van coöperatief leren in muziek is het volgende:

Klassikale oriëntatie: De kinderen krijgen een beeld van de aard en de opzet van de muzikale activiteit. Bijvoorbeeld: ik heb mijn instrumentenset mee en ieder groepje mag hiermee een muziekstukje maken. Ik laat een filmpje zien waarin met dezelfde materialen een stuk wordt gecreëerd.

Werken in teams: Nadien verdeel je de klas in teams en elk team kan met zijn

¹⁰ Bron: Evelein, F. (2007)

groepje aan de slag. Ze krijgen verschillende instrumenten ter beschikking waar ze vrij mee mogen experimenteren en ze krijgen een tijdspanne. Zo beseffen ze dat ze wel degelijk met een resultaat moeten komen.

Klassikale presentatie en reflectie: alle deelresultaten worden samengebracht in een toonmomentje. Elk groepje kan haar creatie laten horen en nadien kan er gediscussieerd worden hoe we alles vormgeven. Welk groepje begint, welk valt in, welke groepjes klinken goed samen? Dit laatste kan wel pas nadat je groep ervaring heeft met dit soort activiteiten. In het begin is het belangrijk dat je als leerkracht een goede dirigent bent en dat jij de muzikale compositie in goede banen leidt.

1.2.5 Muziek en wiskunde

Hieronder volgt een mooi voorbeeld van hoe rekenen en muziek hand in hand kunnen gaan. Dit is wel een activiteit die je pas kan doen als je kinderen vertrouwd zijn met muzikale activiteiten vermits een iets meer ontwikkeld gehoord nodig is.

Het doel van de activiteit is dat kinderen getallen en sommen omzetten in klank. Zo leren ze rekenen en zijn ze tegelijkertijd bezig met het ontwikkelen van muzikale vaardigheden.

De eenheden, tientallen en de verschillende bewerkingen worden gekoppeld aan klanken. Bijvoorbeeld:

- Eenheden zijn altijd een hoge toon (alles boven de hoge do)
- Tientallen zijn altijd een middentoon (alles tussen de normale toonladder van de lage tot de hoge do)
- Honderdtallen zijn altijd een lage toon (een bas)
- Optellen staat gelijk aan drie stijgende tonen
- Aftrekken staat gelijk aan drie dalende tonen
- Vermenigvuldigen zijn vijf stijgende tonen
- Delen zijn vijf dalende tonen

Ik heb de methode lichtjes aangepast. In het boek ¹¹ stond optellen gelijk aan twee stijgende tonen en aftrekken aan twee dalende tonen. Vermenigvuldigen was vier stijgende tonen en delen vier dalende. In een eerste leerjaar, vooral bij optellen en aftrekken leek me dit iets tekort dus heb ik er drie van gemaakt en bij vermenigvuldigen en delen vijf. Ik heb dit ook live uitgetprobeerd, daarvoor verwijs ik naar mijn praktijkonderzoek.

Als je deze methode met je klas afsprekt en visueel voorstelt, kunnen hier leuke dingen uit voorkomen voor alle leerjaren van de lagere school.

¹¹ van der Lei, R., Haverkort, F., & Liewe, N. (2004)

1ste leerjaar: Een ideale activiteit bij het tellen tot tien. Je vraagt de kinderen om gewoon de tonen te tellen en je speelt als leerkracht vijf tonen na elkaar. Naar het eind van het schooljaar als het optellen en aftrekken tot 10 of 20 geautomatiseerd is, kan je zelfs met hen eenvoudige bewerkingen maken.

Het filmpje hiervan vind je op de stick in bijlage.

2de leerjaar: Ideale activiteit bij de tafels. Je speelt twee hoge tonen, vier stijgende tonen, en vier hoge tonen ($2 \times 4 = 8$).

3de leerjaar: Ideale activiteit bij de brug over honderd. Je speelt zes middentonen en vier hoge tonen. Erna speel je drie stijgende tonen gevolgd door vijf middentonen en twee hoge tonen ($64 + 52 = 116$)

4de leerjaar: Ideale activiteit bij breuken. Bijvoorbeeld wanneer je $\frac{1}{4}$ van 600 neemt. Je speelt dan één hoge toon, vijf dalende tonen en vier hoge tonen (1:4) gevolgd door 6 lage tonen.

5de leerjaar: bij een les over complexere optellingen of meerdere optellingen na elkaar. Bijvoorbeeld $365 + 457 + 199$.

6de leerjaar: Bij cijferoefeningen of staartdelingen speel je de opgaven, schrijven de leerlingen de opgaven op en lossen ze die op.

Voor dit soort oefeningen is geen absoluut gehoor nodig. Een absoluut gehoor is een eigenschap waarbij je meteen de juiste noten hoort wanneer je muziek beluistert. Iedereen kan het onderscheid maken tussen hoge en lage tonen of tonen die stijgen en dalen. Anderzijds is het vertrouwd zijn met deze methodiek zeker een meerwaarde voor het succes ervan.

1.3 Besluit:

Ik wil hier geen monoloog voeren om alle leerkrachten dirigent te maken of om van alle leerlingen muzikanten te maken. Dat is ten eerste onmogelijk en niet alle leerkrachten of leerlingen hebben hier talent of interesse voor. Deze literatuurstudie toont echter wel aan welke positieve ontwikkeling muziek op het brein heeft en het verdient aanbeveling om meer muziek te spelen/beluisteren/maken/ervaren vanaf de lagere school. Het doel moet zijn om kinderen te inspireren en gevoelig te maken voor muziek. Als daar dan als surplus bijkomt dat ze beter kunnen onthouden, leerinhoud verwerven, hun muzikaal gehoor trainen én zich meer betrokken en gelukkiger voelen dan zijn hier alleen maar voordelen aan verbonden.

De leerlingen hoeven niet te beseffen welke voordelen dat zijn. Dat is de job van de leerkracht. Als wij dat beseffen en we kunnen leerlingen muzikaal inspireren, zullen de kinderen en ons onderwijs er alleen maar wel bij varen.

Er zijn ook heel veel mogelijkheden om muziek te integreren in andere vakken. Het zijn meestal ook die vakken waarvoor “gestudeerd moet worden”. Zo komen we los van het idee dat muziek maar een onderdeelje is van muzische vorming. Dat moet zeker behouden blijven maar als je een fenomeen dat zo’n positieve invloed heeft op het brein van een kind enkel maar gaat gebruiken tijdens dat ene uurtje muziek, mist het zijn effect. Zelfs van dat éne uurtje muziek proeft niet elk kind in de lagere school. Het excuus “ik ben niet muzikaal” of “ik kan niet zingen” mag niet spelen en is een al te vaak gebruikt excuus waar ik later op terugkom.

In de hierboven vermelde geïntegreerde mogelijkheden is het niet nodig om muzikaal opgeleid te zijn.

Muziek stimuleert ook het groepsgevoel. We zijn geëvolueerd naar een samenleving waarin samenwerken een belangrijke vaardigheid is. Ook dit kan met muziek want het is een enorm sociaal gebeuren. Voor muzikanten is er niks leuker dan samen muziek maken en voor kinderen die niet muzikaal zijn creëert het een “wauw-gevoel” hoe mooi muziek samen kan klinken.

Corpus

Deel 2: Eigen ervaringen plus actieplan

2.1 Eigen ervaringen

Al zestien jaar lang ga ik op muzikamp. Daar spendeer ik tien dagen lang alle tijd met kinderen die muziek spelen en met professionele muzikanten die daar lesgeven. Bovenstaande literatuurstudie toont aan dat muziek een positieve invloed heeft op sociale en emotionele vaardigheden. In die vijf jaar dat ik deel uitmaak van dat monitorenteam als sportmonitor kan ik getuigen dat zich nog nooit één ruzie heeft voorgedaan. Nochtans is er frequent overleg en moeten er beslissingen worden genomen, maar dat gebeurt steeds met het allergrootste respect en in de beste verstandhouding. Niemand voelt zich tekortgedaan. Jaar na jaar na jaar zijn dit voor mij de tien meest fantastische dagen van het jaar. Diepzinnige gesprekken, interessante discussies, verhalen over concertreizen,... Ja, ik geloof echt wel dat muziek een invloed heeft op sociale vaardigheden want ik ondervind het elke zomer aan den lijve.

Afgelopen zomer zei ik nog tegen mijn ouders: “muzikanten zijn zo’n pure mensen, ze bezitten een uitzonderlijk talent waar ze zwaar voor onderbetaald worden maar daar hoor je nooit één muzikant over klagen”.

Muziek is een taal en die taal is universeel. Kijk naar wereldse, beroemde orkesten waar mensen van allerlei origine deel van uitmaken maar elkaar perfect begrijpen door de taal van de muziek.

In ons eerste opleidingsjaar moest iedere student een volledige instrumentenset maken. Je hoeft heus niet extreem muzikaal aangelegd te zijn om kinderen zelf een geluidenreeks, een klein toonmoment, een muzikaal geheel te laten vormen. Als je als leerkracht met je handen kan tonen welk groepje speelt, welk groepje stopt en welke groepen samenspelen, ben je een dirigent zonder een diploma conservatorium. Dit komt echter veel te weinig aan bod. Er zijn studenten in het derde jaar die nog nooit muziek hebben gegeven. Je kan je afvragen of dat hun eigen fout is? Ergens wel maar misschien worden ze er te weinig toe aangezet door de mentor. Het klopt waarschijnlijk wel dat mensen die niet muzikaal aangelegd zijn, niet echt veel motivatie voelen om muziekonderwijs te geven. Dat zet zich helaas verder in het werkveld. Anderzijds moeten leerkrachten met weinig affiniteit voor wiskunde of taal ook deze vakken geven.

Nu ik drie jaar lang verschillende stages heb mogen doen, kan ik zeggen dat muziek ondergewaardeerd wordt in de lagere school. Ik verwees in mijn inleiding reeds naar al te vaak gebruikte excuses om toch maar geen muziek te moeten geven.

Vanuit al deze ervaringen is het onderwerp van bachelorproef gegroeid. Ik begrijp dat elke leerkracht zijn sterktes en zwaktes heeft maar daar moeten we allemaal mee aan de slag.. Helaas zijn er wel leerkrachten die dit niet doen met het vak muziek. "Ik ben niet goed in muziek, ik kan niet zingen, dus ik geef het niet". Wel, ik kan niet tekenen, dat hoeft toch ook niet? Hoeveel motivatie denk je dat kinderen halen uit het feit dat ze misschien iets beter kunnen dan hun leerkracht. Een voordeel aan een vak als muzische vorming is, dat je meer een begeleider bent van een leerproces dan een leerkracht. Het zijn de kinderen die creëren. Er zijn bovendien nooit juiste of foute antwoorden; wel richtlijnen om bepaalde processen in een goede richting te duwen maar binnen die richtlijnen zijn de kinderen vrij, wat hun autonomie en zelfvertrouwen alleen maar ten goede komt.

In mijn zorgstage had ik een soortgelijke ervaring. Ik had een heel muzische mentor maar vooral op het vlak van beeldopvoeding. Ik mocht drie dagen lang muzikaal mijn ding doen omdat hij nooit muziek gaf. Ik heb de kinderen een muzikaal bad gegeven, zag ze openbloeien en er zoveel plezier aan beleven. Het is daarom dubbel jammer dat er zoveel kinderen zijn die dit gedurende hun hele lagere schoolcarrière niet mogen ervaren.

Ik heb dit schooljaar ook een gigantisch verschil mogen ervaren tussen enerzijds Brusselse scholen en zorgscholen en anderzijds de gewone scholen. Qua openheid naar muzische vakken toe, qua projectwerk, qua themagericht werken. Het project dat we gerealiseerd hebben met onze leergroep in Sint-Joost-aan-Zee was hier een prachtig voorbeeld van. Het was een heel muzisch project maar er zat ook heel veel taal en WO in. Twee weken lang waren de kinderen extreem gemotiveerd om aan "hun" project te werken en alles wat erbij kwam kijken, omdat het van hén was. Zij gaven het vorm, zij zetten het in elkaar en wij als stagiairs namen een begeleidende, coachende rol op. We gaven input als het even vastliep maar we legden niets op. We reikten handvaten aan zodat de kinderen verder aan de slag konden met wat zij dachten dat nuttig was. Dat allemaal met verschillende leerplandoelen in het achterhoofd die op voorhand werden vastgelegd in een draaiboek.

Als daar dan ook nog de WO lessen en de taallessen aan gekoppeld worden, dan krijgen ook deze lessen een heel andere dimensie. Het gaat immers allemaal over hun project. Kinderen zijn ook veel gemotiveerder voor deze lessen.

In schril contrast stond de school waar ik mijn eindstage liep. Daar liep alles volgens de klassieke manier. Een uurrooster volgepropt met taal, wiskunde, WO, Frans. Allemaal met een eigen thema, onderling geen samenhang en zelfs voor muzische vorming een handleiding. "Zo zijn we zeker dat we alle leerplandoelen van elk domein nakomen..." Doorheen die vijf weken bleek dan dat op het rapport voor elk domein punten moesten gegeven worden. Elke vrijdagmiddag was het dus

muzische vorming, een les uit de handleiding en na de namiddagspeeltijd werden daar punten op gezet.

Ik heb respect voor elke onderwijsvisie maar laat duidelijk zijn dat mijn visie hier niet bij aansluit. De prioriteit werd gelegd op presteren en punten geven i.p.v. vooruitgang en resultaat. Procesevaluatie is minstens even waardevol, zoniet waardevoller dan productevaluatie.

Ik hoop dan ook met deze bachelorproef, onderbouwd door wetenschappelijk onderzoek en literatuurstudie aan te tonen dat muziek een positieve invloed heeft op kinderen. Niet alleen qua leergedrag maar ook qua welbevinden en betrokkenheid en zich gelukkig voelen. Dat laatste was één van mijn allereerste ervaringen maar ook één van mijn allerlaatste ervaringen in deze opleiding.

Ik deed mijn allereerste stage in het tweede leerjaar en in een van mijn eerste oefenlessen gaf ik een zangles. Zodra ik met mijn gitaar voor de klas ging staan, had ik de volle aandacht van de kinderen. Dat was voor mij al een bewijs hoe geweldig kinderen dit vinden, hoeveel ze hierdoor kunnen leren en zich goed voelen, maar hoe weinig ze de kans hiertoe krijgen.

Mijn laatste ervaring was in mijn eindstage toen ik vond dat voor heel veel vakken kinderen niet gemotiveerd leken omdat verschillende lessen niet aansluiten bij hun belevingswereld. Het waren allemaal niet-geïntegreerde lessen louter met de bedoeling te presteren; de creativiteit kwam niet aan bod. De maatschappij evolueert echter en daar moeten wij absoluut in meegaan. Creatieve geesten brengen vaak creatieve oplossingen voor hardleerse problemen.

Zelf herinner me toen ik in het zesde leerjaar zat dat we een meester hadden voor muziek. Voor de rest heb ik hier en daar wel eens een liedje geleerd maar dat was het dan... Ik had veel geluk dat het mijn mama was die me op een dag vroeg: "zou je niet graag een instrument leren spelen?" Waarop ik meteen "ja" zei.

Muziek kan ontroeren (begravenis), muziek kan mensen aanzetten tot bewegen (dans, ballet of aerobics), muziek kan ontspannen (autoradio of wanneer je in bad zit), muziek kan therapeutisch werken (muziektherapie), muziek kan je doen genieten (klassieke muziek), muziek maakt je blij (lagere school),... Dat het ook aanzet tot beter leergedrag en tot een hoger welbevinden en betrokkenheid als het geïntegreerd wordt binnen andere vakken, hoop ik met dit werkstuk voor een deel aan te tonen. Ik heb in elk van mijn stages getracht om hier dingen rond uit te testen die terug te vinden zijn in mijn praktijkonderzoek. Naast een literatuurstudie nam ik ook een enquête af om een realistisch beeld te krijgen van wat er leeft in ons onderwijssysteem.

2.2 Enquêtes

2.2.1 Waarom deze enquête?

Als je de praktijk wil onderzoeken, moet je weten wat er leeft, moet je weten wat goed gaat en moet je weten waar frustraties liggen. Mensen bevragen die al jarenlang in het werkveld staan, geeft je een realistische kijk en op die manier kan je daar je praktijkonderzoek aan aanpassen. Je ziet namelijk waar er extra nood aan is. Je kan dan opteren om vooral in te spelen op die extra nood of om te verbeteren wat reeds aanwezig is.

Ik wou vooral te weten komen of leerkrachten reeds ervaring hebben in het zien van vooruitgang bij kinderen als lessen muzikaal benaderd worden. Want als ze dat weten en reeds inzien, kan je je afvragen waarom er dan zo weinig mee gedaan wordt. Ik heb in mijn vorig deel gewezen op het feit dat er een immens verschil is tussen zorgscholen en gewone scholen. Dat mijn ervaring geen toeval is, blijkt uit deze enquêtes. ik ze namelijk afgenomen bij een gewone school, bij een buitengewone school in Brussel en bij enkele specialisten.

Enerzijds kan de aanwezigheid van voldoende materiaal bepalend zijn om mee aan de slag te gaan maar anderzijds hangt dit ook af van de motivatie die je als leerkracht hebt én de houding van de directie.

2.2.2 Bij wie werken ze reeds veel met muziek en hoe doen ze dat?

Ik ben een voormiddag gaan observeren in een buitengewone school in Molenbeek. Net zoals op de school waar onze muziekdocent Frank lesgeeft, hebben ze ook hier een aparte leerkracht voor muziek namelijk Harald.

Ik ben hier voorstander van want dat lost eigenlijk meteen heel wat problemen op. De leerkrachten die geen muziek willen geven, zijn er helemaal van verlost. De kinderen daarentegen hebben toch de kans om muziekonderwijs te volgen wat een groot surplus is omdat dit gegeven wordt door een geschoolde leerkracht. Je merkt ook aan de enquêtes dat de leerkrachten op deze school ook echt het belang van muziek erkennen. Je merkt het alleen al aan “hoeveel ze invullen”.

De school van Frank heeft een apart muzieklokaal ter beschikking met heel veel materiaal. Dat maakt muziekonderwijs natuurlijk al evidentier al moet je het wel nog altijd op een goede manier gebruiken. Want dat is wel een vraag waar ik blijf mee worstelen, stel dat er op een gewone school meer materiaal zou aanwezig zijn, zou het dan gebruikt worden?

Mijn ervaring heeft me geleerd dat daar onvoldoende tijd voor gemaakt wordt. Vandaar dat het belang van een aparte leerkracht muziek niet moet onderschat worden. Is dat echter de oplossing? Ik denk het niet. In de enquête die Frank invulde

geeft hij al aan dat door de functie van muzieklerkracht geen sprake is van muziekintegratie in andere vakken. Het mes snijdt langs twee kanten. Dit staat of valt met de ingesteldheid en het belang dat het lerarenteam hieraan hecht en de visie van de school.

Je vindt al deze enquêtes in bijlage 2

2.2.3 Antwoorden enquête per vraag gebundeld

1) *Er is op school reeds veel materiaal aanwezig om muziek te integreren in jullie lessen. Waar is er volgens u nog (meer) nood aan?*

De leerkrachten merken op dat ze niet genoeg muzikaal onderricht hebben gekregen of dat ze meer nood hebben aan mensen met echte vakkennis. Een pijnlijk antwoord uit de gewone school is dat ze ook zeggen dat de handleiding meer materiaal moet aanbieden of dat de handleiding meer concrete suggesties moet doen. Hier merk je dus nogmaals hoe sterk deze scholen aan hun handleiding gebonden zijn en hoe weinig creatief de leerkrachten zijn.

Bij de gewone school waar al veel materiaal is, valt het op dat ze nog meer willen omdat ze de positieve invloed ervan dagdagelijks merken.

2) *Waarom merkt u dat muziek in al zijn facetten een meerwaarde kan zijn in uw onderwijs*

Beide onderwijssystemen zijn overtuigd van deze meerwaarde. In de gewone school is het besef er dat dit rust biedt, dat kinderen beter gestimuleerd worden om te leren en dat het gevoelens losweekt.

In de zorgscholen merk je vooral de meerwaarde door het spelen op Orff instrumenten bij kinderen die motorische problemen hebben. Je voelt aan alles dat zij concrete ervaring hebben in het werken hiermee.

Bij een echte professional als Frank zie je dat hij veel ervaring heeft. Hij spreekt over het feit dat muziek ook een sociaal gebeuren is. Dat samen iets creëren prachtige resultaten oplevert en dat het welbevinden van de kinderen daardoor een enorme boost krijgt. Dit laatste gaven de leerkrachten uit Molenbeek overigens ook aan.

3) *Denkt u dat meer integratie van muziek in alle vakken een positieve invloed zou hebben op zowel leerprestaties, leergedrag als welbevinden en betrokkenheid?*

In de gewone scholen valt op dat ze ook hiervan overtuigd zijn verwijzend naar hun motivatie hierboven. Sommigen merken wel op dat het niet té lang mag duren. Toen ik een muzikale wiskundige methode ging uittesten in het eerste leerjaar sloeg dit duidelijk aan bij de leerlingen maar zei de leerkracht na afloop ook direct: "leuk als

aanknopung of als afronding” terwijl dit volgens mij een perfecte verwerkingsactiviteit was. Het filmpje van dit experiment zit in de bijlage. Je merkt ook dat ze hiervan overtuigd zijn dat het een positieve invloed heeft, maar kunnen dit niet echt staven. Als je daarentegen de antwoorden uit de buitengewone scholen neemt, merk je dat zij hier echt ervaring in hebben. Er worden meteen terug voorbeelden aangehaald over veel zingen, Orff instrumenten, een verhoogd welbevinden en betrokkenheid bij de kinderen. Ook het opzetten van muziek om een rustigere werksfeer te creëren wordt hier als voorbeeld aangehaald. Hier kom ik later nog op terug in mijn praktijkonderzoek. Ook “specialist” Frank haalt hier een nieuw element aan en zegt als je leerstof scandeert, dat je die dan beter onthoudt. Ik denk dat velen van ons kunnen beamen dat luidop studeren voordelen heeft. Alleen leren wij in de lagere school onze kinderen vooral aan dat ze stil moeten zijn. Om leerstof te scanderen moet je trouwens geen muzikaal diploma hebben. Dat kan dus iedereen.

4) Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen op gelijk welk vlak (socio-emotioneel, cognitief, motorisch, manier van denken,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

In de gewone scholen wordt hier niet echt een antwoord op gegeven. De vraag wordt soms zelfs niet ingevuld en degene die antwoorden geloven er vooral in als leerstof moet “gedrild” worden.

In de buitengewone scholen kunnen ze ook dit staven met concrete voorbeelden op verschillende vlakken. Er wordt gesproken over getallenrijen onthouden, over samen musiceren dat voor een beter groepsgevoel zorgt, het zelfvertrouwen van de kinderen krijgt een boost. Dit komt vaak terug. Concrete vooruitgang in leerstof is ook moeilijk te meten als de leerkracht daar niet expliciet op let. Maar de leerkrachten in het buitengewoon onderwijs zijn wel overtuigd over het hoger welbevinden, meer zelfvertrouwen en het gelukkiger voelen omdat kinderen muzisch bezig zijn.

5) Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen bij welbepaalde leerinhouden bij andere vakken (Wiskunde, WO, LO, Taal,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

Deze vraag sloot aan bij vraag 4 en daar hebben vele leerkrachten in de gewone scholen vaak “idem” geschreven. Ze kunnen hier dus niet echt een antwoord op geven.

In het buitengewoon onderwijs vinden ze dat kinderen op cognitief, motorisch en socio-emotioneel vlak veel vooruitgang boeken. Of er ook echt vooruitgang wordt geboekt op leerinhouden van andere vakken wordt niet beantwoord. Ze geven vooral

voorbeelden hoe ze sommige lessen muzisch benaderen zoals een liedje in WO of het schrijven op muziek.

Volgend op deze enquête had ik graag apart nog even aandacht geschonken aan de mening van docent Frank van Overstraeten, docente Nele Wouters alsook Esther-Ellen Van der Veen, een goede vriendin die muzisch vormer is in twee lagere scholen. Zij vulden deze enquête ook in; naar de mening van Frank refereerde ik al enkele keren.

Frank is muzikleerkracht in het Heilig Hart College te Halle. Van muziekintegratie is daar geen sprake omdat de leerlingen één uurtje per week bij hem muziek volgen. Een voordeel is dat elke leerling sowieso muziek krijgt onderwezen in de lagere school en hierdoor dus gevoelig voor of geïnspireerd door kan raken. Dit sluit niet echt aan bij het idee van mijn bachelorproef omdat ik meer op zoek ga naar muziekintegratie in andere vakken. Bovendien is het een keuze van de school om al dan niet een aparte muzikleerkracht aan te werven.

Waar Frank kan over getuigen is de positieve invloed van muzieklessen op kinderen. Muziek is een middel om bijvoorbeeld met kinderen een liedrepertoire op te bouwen dat ze tijdens een schooluitstap kunnen zingen. Dit schept een band en versterkt het groepsgevoel en de dynamiek.

Muziek is een doel wanneer kinderen bijvoorbeeld van een losse tekst (een recept) een ritmisch stuk maken (zie praktijkonderzoek puntje 3.2.1).

Vooruitgang meten op muzikaal vlak is moeilijk. Dat geeft Frank ook aan. Ik deel wel zijn mening, die ik overigens beschreef in mijn eigen ervaringen weliswaar bij volwassen muzikanten, over het afleveren van kinderen die assertiever, blijer en empathischer zijn op een muzische school.

Nele Wouters is muziekpedagoge. Zij bevestigt de theorie van Prof. Dr. Erik Scherder uit mijn literatuurstudie. Zij geeft ook aan dat het bewezen is dat kinderen die muziek beoefenen makkelijker meekunnen op school. Ze legt ook meteen de link tussen muziek en wiskunde en bevestigt nogmaals dat muziek een ongelofelijke invloed heeft op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen.

Esther-Ellen is muzisch vormer. De meerwaarde van haar enquête ligt in het gigantisch verschil tussen twee basisscholen. Één school waar amper materiaal is en waar het moeilijk werken is en net het tegenovergestelde in de andere school. Je vraagt je af hoe het zover kan komen. Je kan je toch niet voorstellen dat een leraar wiskunde geen bord of rekenmachine ter zijner beschikking heeft.

Ook zij kan niet echt spreken van muzikale integratie maar afgaand op de ontwikkelingen die zij bij kinderen ziet, is zij overtuigd van deze meerwaarde. In bijlage 3 vindt u een artikel dat ik van haar kreeg waar nogmaals het verschil in

hersengebruik wordt aangetoond tussen muzikanten en niet-muzikanten. Het mooie dat zij ook merkt, is het openbloeien van de zogenaamde 'zwakkere' kinderen. Zij krijgen tijdens haar lessen muzische vorming de kans om uit te blinken en krijgen positieve appreciatie van hun mede leerlingen en de leerkracht.

Muziek is ook een vak waar een vaardigheid wordt getraind die in weinig andere vakken aan bod komt namelijk improviseren. Uitgedaagd worden om zelf iets te creëren. Hier zet zij sterk op in. Ook het vormen van een eigen mening (link met taal) tijdens reflectiemomenten zijn waardevolle elementen die binnen haar lessen muziek sterk aanwezig zijn.

Ook geeft ze met enkele concrete voorbeelden het positief effect op de motorische en de cognitieve ontwikkeling aan.

2.2.4 Conclusies na de enquête

Deze enquêtes werden afgenomen in de Sint Jozefschool, type basisaanbod in Sint Jans Molenbeek, OVSG basisschool De Linde in Nieuwerkerken en OVSG basisschool 't Hofje in Hofstade. Ik legde ze ook voor aan drie specialisten. Twee ervan zijn docenten bij ons aan de Hogeschool namelijk Frank van Overstraeten en Nele Wouters. De derde specialist is Esther-Ellen Van der Veen. Zij is professioneel muzikante, speelt dwarsfluit en is afgestudeerd aan het conservatorium. Ze heeft echter ook haar lerarenopleiding gedaan en is nu muzisch vormer in twee verschillende lagere scholen.

Je merkt dat de leerkrachten uit het buitengewoon onderwijs voorstander zijn van muziekintegratie in het gewone lesgeven. Ze zijn ook overtuigd van de positieve effecten van muziek omdat zij dagdagelijks de resultaten en de vooruitgang van deze kinderen ervaren. Ze kunnen concrete voorbeelden geven hoe ze dit reeds in lessen geïntegreerd hebben. Zowel op motorisch, cognitief, socio-emotioneel vlak als op het welbevinden/betrokkenheid heeft dit een ongelooflijk goede invloed en zien zij kinderen openbloeien wanneer er gemusiceerd wordt.

In schril contrast staan de meningen uit het gewone basisonderwijs. Daar merk je een tekort aan materiaal en ik ervoer ook zelf dat er in mijn eindstage heel weinig tijd is door het overvolle uurrooster. Ze zijn wel positief gestemd over het effect dat muziek teweegbrengt op kinderen maar gaan er zelf niet echt mee aan de slag. Ze wijten dit, misschien wel terecht, aan een te beperkt muzikaal onderricht dat ze zelf gekregen hebben.

Ze vinden ook dat de tijdsinvestering te groot is en zien muziekintegratie eerder als aanknoping of afronding en niet als verwerving of verwerkingsactiviteit.

Gedurende de voorbije drie jaar zei ik vaak dat ik graag de muziekleerkracht zou zijn op een lagere school. Door over mijn onderwerp te lezen en na te denken, ben ik hier niet meer zo zeker van. Zoals Frank in zijn enquête zegt, komen de kinderen dan een uurtje per week naar jou om muziek te volgen maar van muziekintegratie is dan geen sprake. Hopelijk kan dit werk een aanzet zijn voor veel leerkrachten om lessen muzikaler te benaderen. Tijdens de module jonge kind werd erop gehamerd om kinderen van 6 jaar lesjes van 25 minuten te geven en te werken aan bewegingsintegratie want ze zijn nog zo jong... Hopelijk wordt muziekintegratie een nieuwe term wanneer we het hebben over goed onderwijs.

De uitdaging in deze bachelorproef ligt op het vlak van muziekintegratie. De kunst zal zijn om lessen te ontwerpen waarin muziek verweven zit, lessen waarin muziek de leerinhoud verduidelijkt, lessen waarin je met het materiaal dat in die les gebruikt wordt, iets met muziek doet of gewoon de inhoud koppelt aan muziek. Daarbij komt ook nog dat ik zal proberen om gedifferentieerde voorstellen te doen. Zodat zowel een muzikale als een niet-muzikale leerkracht dit kunnen doen.

Corpus

Deel 3: Praktijkonderzoek

3.1 Wat wil ik onderzoeken of creëren?

Ik wil graag onderzoeken wat het effect is van de lessen in het lager onderwijs muzikaler te benaderen. We leerden reeds veel over geïntegreerd werken en eigenlijk komt het daar een beetje op neer. Ik wil muziek in wiskunde, in taal, in WO en in de dagdagelijkse klaspraktijk integreren en dan nagaan welk effect dit heeft. Het ideale scenario is misschien zelfs omgekeerd. Kinderen zelf muziek laten integreren in de lessen en kijken welk effect dit heeft op het leergedrag, het leerresultaat én het effect op welbevinden/betrokkenheid van de leerlingen.

Dat muziek een positieve invloed heeft op de hersenen is in de literatuurstudie reeds bewezen. Ook uit de enquêtes blijkt dat de meeste leerkrachten beseffen dat muziek alleen maar positieve effecten heeft op tal van verschillende vlakken maar helaas zien we daar bitter weinig van terug in het gewone basisonderwijs.

In het buitengewoon onderwijs doen ze hun best om met de bestaande materialen lessen muzikaal te benaderen maar ook daar hebben ze nog nood aan meer. Zij merken een enorme vooruitgang op motorisch, cognitief en socio-emotioneel vlak maar vooral op het vlak van muzikale integratie in andere vakken liggen er nog mogelijkheden.

Door het welbevinden en betrokkenheid van de kinderen te evalueren op bepaalde momenten door middel van een reflectie, hoop ik dat kinderen zich gelukkiger en beter voelen in lessen die muzikaal benaderd worden.

We kunnen onmogelijk alle lessen muzikaal benaderen want dan zou het geforceerd overkomen. Het doel moet zijn, als de mogelijkheid er is om muziek er perfect in te integreren, dat we dit doen. Een ander doel moet zijn om de voorstellen die ik hier aanreik, toegankelijk te maken voor zowel muzikale als niet-muzikale leerkrachten zodat het excuus om er niet mee aan de slag te gaan, verdwijnt.

Er worden reeds leerinhouden aangeboden in liedjes zoals bijvoorbeeld het ei-lied. Dit is een voorbeeld dat iedereen kent maar ik denk niet dat we er nog tien kunnen opnoemen. Hier gaan we dus enkele nieuwe voorstellen doen. Melodietjes blijven nu eenmaal hangen en dat is wat kinderen nodig hebben. We proberen echter om het ruimer te zien en naast liedjes en melodietjes ook andere voorbeelden van muzikale integratie aan te tonen.

3.2 Muzikale integratie zelf onderzocht

3.2.1 Muziek en taal

Muziek en taal gaan hand in hand, dat hoor je elke dag op de radio en ervaar je elke dag onbewust. Zonder taal heb je geen liedje dus dit is eigenlijk de gemakkelijkste vorm van muzikale integratie. In een les taal ben je namelijk elke dag bezig met letters, woorden, zinnen en teksten.

Dit is een concreet voorbeeld hoe ik muziek in een les Taal geïntegreerd heb. Ik paste dit toe in mijn zorgstage na een les over de -aai, -ooi en -oei. De opname van dit refreintje vind je op de stick in bijlage.

C G Am F
Als je woorden met een –aai of –ooi
C G Am F
of met een –oei moet schrijven
C G Am F
Dan schrijf je op 't einde geen "j" maar een "i"
C G C
en die moet daar altijd blijven

Dit tekstje schreef ik zelf en ik zorgde er ook voor dat het rijmt want dan blijft het nog makkelijker hangen. De kinderen vonden dit superleuk om te doen en in hun oefeningen maakte niemand ook maar één fout tegen deze leerinhoud. Op de stick kan je ook drie gedifferentieerde versies naar leerkrachten toe terugvinden. De versie hierboven die ik gedaan heb. Een versie waarin het lied gerapt wordt en een versie die gerapt is met bodypercussie erbij.

Een ander mooi voorbeeld hoe taal en muziek hand in hand gaan is bij poëzie. In poëzie zit een ritme, een metrum. Dit zie je heel duidelijk bij een limerick:

*Er was eens een lama uit Assen
Die moest plotseling heel erg plassen
Spetterdespat,
z'n broekje is nat,
En nu moet zijn moeder weer wassen!*

Met dit gedicht zijn ontzettend veel muzikale mogelijkheden. Je kan er zelfs een hoekenwerk rond maken. In één hoek vraag je de kinderen om een passend muziekje bij dit gedicht te zoeken (muziek). In een tweede hoek vraag je om informatie over de lama op te zoeken (WO natuur). In een derde hoek vraag je om er een ritmische begeleiding bij te verzinnen, als je je kinderen natuurlijk al wat vertrouwd hebt gemaakt met ritmische oefeningen (muziek). In een vierde hoek leg je een stappenplan waarin staat hoe je een limerick schrijft (taal). Dit laat je de kinderen doen in heterogene groepjes en je bent zeer gedifferentieerd en geïntegreerd aan de slag.

In dit hoekenwerk zit dus taal, muziek en WO geïntegreerd.

Mijn meest fantastische ervaring dit schooljaar was de Brusselstage. In deze stage werkten we met negen studenten het project “St Joost in de mixer” uit. Binnen dit project was ik verantwoordelijk voor de muziek. Tijdens deze stage moesten we sowieso inzetten op taal en via mijn workshops kon ik dit perfect integreren. We werkten klasoverschrijdend met kinderen van zowel het 1ste, 2de, 3de en 5^e leerjaar. Wat volgde was een door de kinderen zelfgemaakt muzikaal stuk van 7 minuten. In het refrein zingen we vier keer hetzelfde maar telkens in vier verschillende talen (Frans, Nederlands, Bulgaars, Engels). Dit werd bepaald door de aanwezigheid van de verschillende talen in mijn groep. Het is ook prachtig om te zien hoe kinderen openbloeien als er iets gedaan wordt met hun thuistaal. Hun welbevinden krijgt een boost en de andere kinderen vinden het fantastisch om een nieuwe vreemde taal te leren.

Dit refrein wordt afgewisseld met strofes waarin ritmische zinnen zitten. We koppelden ook ritmes aan een bepaalde lettergrepen. Zo merkten de kinderen ook hier dat in taal ritme en metrum zit. De strofes bekwamen we door de observaties van de buurt om te zetten naar zinnen. Ik werkte daarvoor in homogene groepjes zodat er zinnen van elk niveau ontstonden en zodanig dat ieder kind ook effectief een bijdrage had in dit stuk. Dit verwijst naar deeltje 1.2.4 van mijn literatuurstudie. Daar werd gesproken over vier belangrijke principes om muziek als een sociaal gebeuren te zien. Deze vier principes zaten twee weken lang, niet alleen bij mij, maar ook bij alle andere domeinen van het project geïntegreerd.

Tevens begint dit stuk met een muzikaal onweer waarmee we een link leggen naar drama. Op het eind van dit onweer hoor je het geluid van glazen waar op de rand ervan met natte vingers wordt gewreven.

Het stuk werd “Welkom in de mixer” gedoopt. Het resultaat staat op de volgende pagina's en kan je beluisteren op de stick in bijlage. We maakten een professionele opname en mijn stagebegeleider maakte een filmpje van het live optreden.

Welkom in de mixer (capo 4 op gitaar)

Strofe 1

Muzikaal onweer

Strofe 2

Intro: Em

Em B
In Sint-Joost zijn er vele dieren

Em
In Sint-Joost is er veel natuur

B Em
mix, mix, mix, mix, Sint-Joost in de mixer

B Em
mix, mix, mix, mix Sint-Joost in de mix

Em B
In Sint-Joost komt onze juf per metro

Em
In Sint-Joost zijn er veel stagiairs

B Em
mix, mix, mix, mix, Sint-Joost in de mixer

B Em
mix, mix, mix, mix Sint-Joost in de mix

Refrein

Em G D C
Bienvenue à Saint-Josse dans le mixer (2x)

Em G D C
Welkom bij Sint-Joost in de mixer (2x)

Em G D C
Dobre dousheli fnasja Sint-Joost v mixer (2x)

Em G D C
Welcome at Saint-Joost in the mixer (2x)

Em
MIX!

Strofe 3 (4x gescandeerd)

Zeef de bloem

1 liter melk

Meng de bloem met suiker

Refrein

Strofe 4 (gerapt)

In Sint-Joost is een huis met een muis (2x)
De auto's zijn snellers dan de mensen (2x)
De mensen gaan altijd naar het park (2x)
Er zijn veel auto's in Sint-Joost (2x)
De bomen staan bij het kasteel (2x)

Refrein

Strofe 5 (gescandeerd)

Doe de eieren erbij (4x)
8 eieren in de winkel (4x)
Mix het goed (4x)

Refrein plus mix-mix-mix-mix

In het stuk hoor je dus meerdere malen de koppeling van ritme aan een bepaalde lettergreep. Zo ondervinden de kinderen dat in taal een metrum zit. Ze zeggen het niet alleen ritmisch, ze begeleiden zichzelf ook met bodypercussie. Voor de ontwikkeling van de motoriek bij kinderen is dit een fantastisch middel. Ik heb het in elke stage dat ik deed al mijn kinderen aangeleerd.

Bijvoorbeeld: Meng de bloem met sui-ker

borst knip klap borst borst klap

“Borst” staat voor een klap op de borst geven, “knip” is knippen met je vingers en “klap” spreekt voor zich. Knippen is moeilijk voor jonge kinderen maar je kan de knip perfect weglaten en vervangen door een rust. De oudere kinderen nemen die knip over en zo ben je gedifferentieerd ritmisch bezig. Ik moet eerlijk toegeven dat ik ervan schrok hoe goed ze dit konden. Ik denk dat voor taalzwakke kinderen een zin ritmisch uitspreken en je daar ook nog zelf eens ritmisch mee begeleiden echt niet te onderschatten is.

Dit stuk is tevens ook een voorbeeld van hoe WO en muziek hand in hand kunnen gaan. In een van de andere workshops werd koken gegeven. De kinderen werkten zelf een recept uit en met dit recept gingen wij aan de slag om de link naar ons project “Sint-Joost in de mixer” te leggen.

Ander voorbeeld: Acht eieren in de winkel

Stamp bil bil bil klapklapklapklap

Wanneer je dagelijks met bodypercussie bezig bent in zo'n stage, dringt zich ook daar een uitbreiding op. "Stamp" staat voor een stamp met je voeten op de grond, "bilbilbil" staat voor klappen op je billen en de "klap" spreekt voor zich.

Dit is een mooi voorbeeld van hoe taal en beweging hand in hand kunnen gaan. Het maakt het voor de kinderen nog moeilijker want ze combineren nu vier verschillende dingen. Taal, ritme, motoriek en beweging

Het motiveert kinderen enorm als hun eigen taal even aan bod komt. Uiteraard blijft Nederlands de voertaal maar hier in een muzikale activiteit even van afwijken betekent een grote erkenning van en een meerwaarde voor anderstaligen. Het stimuleert ook de integratie en het respect voor elkaar. Dit geeft andere kinderen een kijk in de leefwereld van hun anderstalige klasgenoten. Het creëren van dit wederzijds begrip en respect kan onze maatschappij alleen maar ten goede komen. Kinderen vinden het heel leuk om zinnetje in vreemde talen te leren. Een refrein waarin je hetzelfde zegt in vier verschillende talen zorgt voor taalinzicht.

Bijvoorbeeld:

Bienvenue à St Josse dans le mixer

Welkom bij St Joost in de mixer

Dobre dousheli fnasja St Joost v mixer

Welcome at Saint Joost in the mixer

Voor de kinderen van het vijfde zien meteen dat het woordje "bij" in het Frans "à" is en niet "chez" als er nadien een plaatsbepaling komt. Vele kinderen spreken echter thuis Frans dus ook de jongere kinderen werden hier interactief bij betrokken toen we het Nederlands zinnetje naar het Franse vertaalde. Het maakt ook duidelijk dat letterlijk vertalen niet altijd de beste oplossing is.

De kinderen uit de vier verschillende leerjaren gaf ik steeds gedifferentieerde taalopdrachten. Elk leerjaar maakte aan de hand van de observatieopdrachten een brainstorm rond St. Joost in de mixer.

1e leerjaar: een zin maken met een woord uit de woordspin

2e leerjaar: meerdere zinnen maken met een woord uit de woordspin

3e leerjaar: combineren verschillende woorden uit de woordspin in één zin.

5e leerjaar: maakten een woorddicht met Sint Joost in de mixer, dat betekent dat je elke letter van "Sint-Joost in de mixer" verticaal onder elkaar schrijft en met elke letter een zin maakt.

3.2.2 Muziek en wiskunde

Zoals Nele Wouters aangeeft in haar enquête: "toonafstanden en ritmes zijn muzikaal te herleiden". Dit is natuurlijk iets té theoretisch om hiermee in de lagere school en

zeker in jonge leerjaren mee aan de slag te gaan. We moeten de taak van de muziekschool niet overnemen maar proberen om kinderen muzikaal te inspireren zodat ze eventueel de stap naar de muziekschool zetten.

Een voorbeeld hoe muziek en wiskunde hand in hand gaan zie je in onderstaand voorbeeld dat ik toepaste in mijn 1ste leerjaarstage waar de kinderen moeten tellen hoeveel keer ze het woordje “trein” horen.

Liedje: De trein ¹²

De trein de trein de trein ik moet de trein nog ha-len ik moet op tijd er zijn
 en 't kaartje nog be-talen de trein de trein de trein staat klaar op het per-
 ron straks brengt de trein ons fijn naar 't vol-gende sta-tion

1. De trein, de trein, de trein,
2. ik moet de trein nog halen
3. ik moet op tijd er zijn
4. en 't kaartje nog betalen
5. de trein, de trein, de trein
6. staat klaar op het perron
7. straks brengt de trein ons fijn
8. naar 't volgende station

De trein gaat door het land
 tjoek tjoek tjoek tjoek tjoek tjoek tjoek
 de koeien langs de kant
 tjoek tjoek tjoek tjoek tjoek tjoek tjoek
 zien mij nieuwsgierig aan
 tjoek tjoek tjoek tjoek tjoek tjoek
 want die zijn vast nog nooit
 met deze trein geguan

¹² <http://www.marieboqaert.com/dirk/resources/1-BaLO-2011/Zangbundel/Partituren%20liedjes/De%20trein.pdf>

In het vijfde leerjaar bracht ik de oppervlakte van een driehoek aan. Om de formule echt vast te zetten, goot ik die leerinhoud in een refrein dat ik zelf maakte. Dit zag er als volgt uit. Je vindt de opname op de stick in bijlage

Oppervlaktelied driehoek (capo 3 op gitaar)

Intro: *D – Dsus4 – A – G – D – A*

Strofe

D A

In een parallellogram zitten er twee driehoeken

G D A

Trek maar een diagonaal, dan moet je niet meer zoeken

D A

$b \times h$ is voor ons parallellogram

G D D

Deel dat nog door 2 en de driehoek is te vree

Refrein

G A

Basis x hoogte gedeeld door 2

G A D

basis x hoogte gedeeld door 2

Het vijfde leerjaar is misschien wel het moeilijkste jaar van de lagere school. Elk extra hulpmiddel om al die nieuwe leerstof te memoriseren (want daar is ons onderwijs toch op gebaseerd) kan een kind dus helpen. Melodietjes blijven nu eenmaal makkelijk hangen. Als daar dan ook nog eens de essentie van de leerinhoud inzit, dan vaart een kind hier alleen maar wel bij.

In mijn literatuurstudie beschreef ik reeds een wiskundige methode waarin de kinderen hun muzikaal gehoor getraind wordt terwijl ze wiskundige berekeningen maken. Je vindt de beschreven methode terug bij puntje 1.2.5. Op het eerste zicht lijkt het misschien vergezocht maar ik heb het uitgetest in het eerste leerjaar en stond versteld hoe vlot dit ging. Zeker omdat de kinderen in een klas zitten waar niet veel muziek wordt gegeven. Optellen en aftrekken tot 20 is iets wat de kinderen tot vervelens toe doen in het eerste leerjaar en de juf gaf zelf aan dat ze het een heel verfrissende, vernieuwende manier vond om te oefenen. Al zou zij het eerder gebruiken als aanknopng of afronding terwijl ik vind dat dit ook en perfecte

verwerkingsactiviteit kan zijn.

Het resultaat vind op de stick onder de naam: “Muzikale wiskundige methode video”.

3.2.3 Muziek en WO

In mijn eindstage werkte ik wekenlang rond het thema “van laag naar hoog in ons land”. Ik gaf verschillende lessen over hoogtelijnen, reliëf, voor –en nadelen van reliëf, hoe de mens de natuur naar zijn hand zet,...

Na elke les hing ik enkele afbeeldingen op die de les en het thema visualiseerden.

Gedurende dit thema werkte ik heel vaak in hoekenwerk en met heterogene groepjes. Op het eind van het thema en enkele dagen voor hun grote toets hingen er dus heel wat afbeeldingen omhoog. Toen heb ik elk groepje enkele van die afbeeldingen gegeven en ze de opdracht gegeven om met elke afbeelding een zin te maken. Een zin die iets over die afbeelding zegt en die dus op een bepaalde manier de leerinhoud van het thema weergeeft. Zo ontstond een themalied waaraan elk groepje een belangrijke bijdrage leverde. Een voorwaarde was ook dat alles moest rijmen, om het beter te memoriseren. Dit is opnieuw een mooi voorbeeld hoe muziek, taal en WO hand in hand gaan.

Dat themalied zag er zo uit (volgende pagina) en u kan het beluisteren op de stick in bijlage.

Themalied: Van laag naar hoog in ons land (capo 4 op gitaar)

Strofe

C G Am F
België is verdeeld in aardrijkskundige streken
C G Am F
Zandleming Vlaanderen, daar wonen wij
C G Am F
dat hebben we in onze atlas bekeken
C G Am F
in een hoekenwerk in mei

Refrein

C G Am F
Van laag naar hoog in ons land
C G Am F
vind je heel veel dingen, echt interessant
C G Am F
Een hoogtelijn, een heuvel, een vlakte of een plateau
C G Am F
Onthou dat goed als je straks studeert aan je bureau

Strofe

C G Am F
Een hoogtelijn verbindt punten van eenzelfde hoogte
C G Am F
Je kan het vergelijken met verschillende toonhoogtes
C G Am F
Een vlakte, een heuvel of een plateau
C G Am F
In België geen bergen, daarvoor zitten w'op te laag niveau

Strofe

C G Am F
Skiën of snowboarden, bij ons kan het niet
C G Am F
Wel in een ander land, in een skigebied
C G Am F
Er is daar ook wel lawinegevaar
C G Am F
Dus er zijn ook nadelen, vergeet dat niet

De kinderen in mijn eindstage kregen niet vaak muzikaal onderricht dit jaar. Zij vonden dit een bijzonder leuke en vernieuwende manier van lesgeven, dit bleek nadien uit de reflectie. Het feit dat ze mogen samenwerken en zelf iets creëren maakt dat dit voor hen tot een succeservaring leidt. Hun toetsen waren dan ook navenant maar daar ga ik verder op in na het praktijkonderzoek.

Ook dit is perfect te differentiëren naar minder muzikale leerkrachten toe. Je kan dit lied opnieuw rappen, dan hoeft er niet gezongen te worden. Je kan altijd een bestaand lied nemen met een leuke melodie en daar de tekst op maken. Je kan de instrumenten set inschakelen, elke groepje enkele instrumentjes geven en ze elk hun zelfgemaakt stukje laten spelen. Als leerkracht treed je op als dirigent en heb je eigenlijk een mini-orkest waarin jij beslist wie wanneer speelt, hoelang ze spelen, hoe luid of stil,...

Er zijn dus tal van mogelijkheden.

3.2.4 Muziek en Godsdienst

Op zich is deze vorm van integratie niet zo vernieuwend. Religie is onlosmakelijk verbonden met gezangen en godsdienst is een les waarin regelmatig gezongen wordt. Net daarom dient zich hierin ook een mooie kans aan om dit door te trekken en kinderen aan te spreken op hun muzikaal gevoel.

In de Brusselstage gaf ik les rond stilte, gebed en meditatie en ik had tal van gebeden meegenomen. De kinderen mochten zelf bijpassende muziek kiezen. Ik had wel op voorhand de muziek geselecteerd want ik had helaas maar 50 minuten ter beschikking. Ik had drie kinderen en reikte een zestal liedjes aan die ze bij hun zelfgekozen gebed mochten kiezen. Ik vroeg hen achteraf feedback over hun muziekkeuze en zo leer je kinderen ook praten over muziek en over wat muziek bij hen teweegbrengt. Op deze manier kom je tot gesprekken over gevoelens die veel verder gaan dan wanneer je dit zonder muziek zou doen. Zo werk je ook aan de socio-emotionele ontwikkeling bij kinderen.

3.2.5 Muziek en motoriek

Dit is niet echt een voorbeeld van integratie maar misschien wel de bekendste vorm onder de invloeden van muziek. Het moet dus zeker in dit werk vermeld staan aangezien het een fantastisch middel is om de motoriek van de kinderen te verbeteren.

De cupsong deed ik in nagenoeg al mijn stages (behalve het 1^e leerjaar want voor die leeftijd is het te moeilijk) maar vanaf het vierde leerjaar kan je hier zeker mee aan de slag.

Ook hier hoef je niet muzikaal voor onderlegd te zijn, beter nog, je hoeft er helemaal

niets voor te doen. Er is namelijk een website ¹³ waarop de cupsong in dertien stappen uitgelegd wordt én het wordt met filmpjes voorgedaan voor jouw kinderen.

Op dit vlak zitten er zoals eerder vermeld wel grote niveauverschillen tussen de leerlingen. Dit merkte ik opnieuw tijdens de Brusselstage toen ik een workshopje gaf over het geluid van glazen. Wanneer je de rand als het ware insmeert met water en ronde bewegingen moet maken zodat je een mooi geluid krijgt, haken de jonge kinderen af. Om hier resultaat mee te hebben, moet je motorisch al wat verder staan. Het was duidelijk dat dit dus weggelegd was voor de kinderen van het 3de en 5de leerjaar.

3.2.6 Muziek en welbevinden

Als je stage loopt, kan na enige tijd wanneer je de klas kent rustige en luidruchtigere momenten wel van elkaar onderscheiden. Wat ik regelmatig deed toen er zelfstandig en liefst in stilte moest gewerkt worden, was rustgevend muziek opzetten. Vooral in mijn zorgstage werkte dit heel erg goed. Daar snakten sommige kinderen echt naar momenten van rust.

Er zijn uiteraard ook altijd kinderen die de rust proberen te verstoren, maar dat zijn enkelingen. Voor de meeste kinderen werkt dit heel goed.

Als ik hen nadien vroeg wat ze daarvan vonden, dan waren ze het allemaal eens over het nut. Sommigen spraken zelfs het woord “zalig” uit terwijl ze vaak nog oefeningen aan het maken waren. Het was duidelijk dat ze zich beter voelden en tot rust kwamen wanneer er rustige muziek op de achtergrond speelde.

3.2.7 Muziek als ordehandhaver

Er zijn reeds ontelbare middeltjes en manieren beschreven hoe je de orde in een klas kan bewaren. Ieder moet voor zichzelf uitmaken wat het best past in zijn klas of waar je je als leerkracht het best bij voelt. Ik doe heel graag hoekenwerk en werk daarin ook heel graag met rollen.

Dit is een manier om de stiltekapitein een handje te helpen en om de algemene orde tijdens zo’n hoekenwerk te bewaren. Het moet natuurlijk nooit volledig stil tijdens deze werkvorm want er moet overlegd worden binnen de groepjes. Dat moet echter wel op een rustige en respectvolle manier gebeuren.

Door te lezen over mijn onderwerp en na te denken hoe muziek te integreren in de dagdagelijkse praktijk, kwam ik op het idee om tijdens een hoekenwerk muziek op te zetten. Daaruit volgt dan één simpele regel namelijk: “Ik zou graag de muziek kunnen

¹³ <https://www.schoolbordportaal.nl/team-talento-workshop-cupsong-met-paul.html>

horen". Stel dat de kinderen er toch over gaan zijn er verschillende manieren om ze tot de orde te "roepen". Bijvoorbeeld:

1. Je kan het volume helemaal dichtdraaien om hun aandacht te trekken of combineren met je stem verheffen en vragen wat de afspraak was.
2. Je kan het volume laten zoals het is, je stem verheffen en zeggen: "Ik hoor de muziek niet"

Op deze manier gebruik je muziek om de orde in je eigen klas te bewaren.

3.3 Andere voorstellen tot muzikale integratie

Hieronder lijst ik nog een aantal andere ideeën op die ik zelf niet heb uitprobeer maar die opnieuw een mooi voorbeeld zijn van hoe je muziek kan integreren in je lessen.

Muziek en WO: Na een leerwandeling muziekinstrumenten maken met materialen uit het bos. Hier hoef je als leerkracht opnieuw niet bijzonder muzikaal voor aangelegd te zijn. Dirigent spelen kan volstaan om dit bosorkest in goede banen te leiden.

Muziek en Sociaal emotionele ontwikkeling plus taal plus Godsdienst: Je kan klassikaal of ook in hoekenwerk de kinderen verschillende soorten muziek laten horen. Een hoek per muziekstijl of gewoon klassikaal vraag je aan kinderen om te verwoorden, uit te leggen een woordspin te maken rond een bepaalde muziekstijl en de gevoelens die daarmee gepaard gaan. Ook daarin kan je de link leggen naar taal. Welke woorden geven gevoelens weer: nostalgisch, empathisch, weemoedig, meelevend, triestig, blij, gelukkig. Het geeft je een handvat om eens verder te gaan dan het klassieke "leuk en niet leuk". In een verdere lesgang kan je dan bepalen bij welke gelegenheden welk soort muziek past. Je kan de muziek zo kiezen dat je richting begrafenis, trouw, feest en komt zo tot leerinhoud over Godsdienst.

Muziek en Tijd: Je kan het hebben over muziek uit vroegere tijdsperiodes (hiphop, blues, rock 'n roll, disco, klassieke muziek...) waar is dit uit gegroeid? Wie waren de grondleggers, wat zijn kenmerken van deze stijlen en zijn er invloeden die wij daaruit dagelijks nog horen? Dit kan je dan weer linken aan sociale veranderingen zoals de rapcultuur, de underground, new age, punk,...

Je kan ook de link leggen naar stijlperiodes. Welke muziek was kenmerkend voor Renaissance, Barok, Rococo, Impressionisme, Expressionisme,....

Muziek en Wiskunde: In een vierde leerjaar wanneer de moeilijke leerstof rond breuken zich aandient, kan je link leggen naar kwartnoten, halve noten, een vierde noot, een achtste noot om deze inhoud te verduidelijken.

Muziek en taal: Echt een goed idee voor niet muzikale leerkrachten. Je legt een liedje op waarin een duidelijke beat te horen is en je vraagt de kinderen om op het ritme van de beat te lezen. Lessen lezen krijgen zo ineens een heel andere dimensie en ook dit is bevorderend voor de leesontwikkeling.

Muziek en beeld: Een klassieker die iedereen kent: een beeldende activiteit op muziek (verven of tekenen op muziek).

Een schrijfdans is ook een fantastische methode om muziek, beeld en taal met elkaar te laten samensmelten. Op <http://www.schrijfdans.nl/> vind je hier meer informatie over.

Muziek en beweging: Je voorziet verschillende muziekstijlen en vraagt de kinderen om te lopen/stappen/springen op deze muziek, heel goed voor het ritmegevoel en de ontwikkeling van de motoriek. In een verdere lesgang kan je dan de gelijkenissen en verschillen tussen deze muziekstijlen bespreken.

Corpus

Deel 4: Evaluatie

4.1 Conclusies na praktijkonderzoek

Uit het praktijkonderzoek dat ik het afgelopen jaar gevoerd heb, zijn een aantal conclusies te trekken. Deze zijn het resultaat vanuit mijn ervaring en hoeven absoluut niet als de absolute waarheid aangenomen te worden. Wel zijn het indicaties die volgen uit levensechte situaties die ik getest heb.

Deze conclusies vormen het antwoord op mijn titel/onderzoeksvraag van deze bachelorproef. Ik deel ze op in vijf verschillende categorieën: de invloed op welbevinden en betrokkenheid, de invloed op het leergedrag, de invloed op de socio-emotionele ontwikkeling. Dit zijn voor mij de drie belangrijkste. Aansluitend daarbij trek ik ook nog conclusies voor de cognitieve en de motorische ontwikkeling.

4.1.1 Invloed op welbevinden en betrokkenheid

Ik kan met de hand op het hart en met vrij grote zekerheid zeggen dat het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen een boost krijgt als er sprake is van muzikale integratie. Dat is iets dat me de voorbije drie jaar in de opleiding al opviel en dat is het laatste jaar alleen maar bevestigd.

Er is geen enkel kind dat de aandacht verliest of die het saai vindt als muziek in een andere les geïntegreerd wordt. Integendeel, kinderen bloeien open, staan versted, beleven succeservaringen en zijn verwonderd door muziek. Het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen is het hoogst wanneer ze dan ook nog eens zelf aan de slag mogen. Als kinderen zelf iets creëren hebben ze het gevoel dat ze iets kunnen, dat ze gewaardeerd worden én vooral... Hun resultaat wordt gewaardeerd. Veelal werd er in groepjes gewerkt en hebben kinderen echt het gevoel dat ze deel zijn van een groter geheel en dat als hun deel dus niet in orde is, het geheel ook niet zal kloppen.

Het meest prachtige voorbeeld hiervan beleefde ik in de Brusselstage met het muzikaal stuk "Welkom in de mixer". Daar heb ik twee weken lang aan één stuk elke namiddag 22 kinderen gehad waarvan het welbevinden en de betrokkenheid op een hoog en constant niveau bleef.

In elk reflectiemoment dat ik met de kinderen gevoerd heb wanneer ik muziek in een andere les integreerde, is er geen enkel kind dat gezegd heeft: "Dit vind ik niet leuk".

Allemaal lachten ze stuk voor stuk en gaven ze allemaal grif toe dat ze dit een bijzonder leuke les vonden.

Hetzelfde gold voor mijn zorgstage waarin ik iets gelijkaardigs met de kinderen maakte maar veel kleinschaliger. In die context is het nog belangrijker dat kinderen positief bekrachtigd, gestimuleerd en aangemoedigd worden. Muziek blijkt hier een enorm effectief middel voor te zijn.

Kinderen die een hoog welbevinden ervaren en zich betrokken voelen, gaan automatisch beter leren.

Een prachtig citaat van H.C. Andersen spreekt hier voor zich:

¹⁴*“Waar woorden tekort schieten spreekt de muziek”* (muziek, sd)

4.1.2 Invloed op leergedrag

In mijn praktijkonderzoek heb ik verscheidene keren het leergedrag van de kinderen van naderbij bekeken. Een eenduidige conclusie trekken uit een jaartje praktijkonderzoek is nogal kort door de bocht. De resultaten die in mijn literatuurstudie staan, zijn onderzoeken die lopen over tientallen jaren en zijn getest op honderden, misschien wel duizenden kinderen.

Hieronder vindt u mijn bevindingen.

Het themalied van WO dat de kinderen zelf maakten had een zeer gunstige invloed op het leergedrag. Als ik het klasgemiddelde van de toets bekeek, scoorde mijn klas een punt hoger dan de parallelklas die zonder themalied gewerkt had. Komt dat door dat themalied? Dat kan ik niet met zekerheid zeggen. Wat ik wil met zekerheid kan zeggen is dat dit themalied enkele dagen voor de toets gemaakt werd. De kinderen creëerden het zelf dus hun welbevinden en betrokkenheid lag op dat moment zeer hoog. Een voorwaarde die voor iedere mens en dus elk kind geldt is: wanneer je je goed voelt, leer je beter en heb je meer zin om te leren. Er is niemand die graag aan zijn bureau gaat zitten wanneer hij zich slecht voelt. Door dit themalied de dag voor de toets te maken, was dit een heel goede herhaling van de leerstof voor de kinderen. Door het feit dat ze het ook zelf gemaakt hebben, zijn mijn kinderen misschien wel met meer zin die toets van de dag erna beginnen studeren.

In schril contrast stond het oppervlaktelied over de driehoek. Dat lied maakte ik zelf en bracht ik aan als afronding van de les. De toets die over deze leerinhoud volgde, kwam pas drie weken later en was een klein onderdeelje van een groter leerstofgeheel. Die toetsen waren heel erg slecht. Ik weet zelfs niet of de leerlingen zich het lied nog herinnerden. Herhaling is dus heel belangrijk want veel kinderen hadden zelfs hun oppervlakteformule (waar het lied eigenlijk over ging) al verkeerd.

¹⁴ <http://www.citatenverzameling.com/archief/muziek.htm>

In dit geval had het lied dus geen invloed op het leergedrag. De voornaamste redenen volgens mijn ervaringen zijn het feit dat ze dit niet zelf hebben mogen maken, het feit dat de toets pas drie weken later was en we dit lied niet meer herhaald hebben. Achteraf gaven acht kinderen ook gewoon toe dat ze zelfs hun boek niet hadden opengedaan om die grote toets te studeren. Ik denk dat dat er ook wel iets mee te maken heeft.

In mijn zorgstage bracht ik het lied over “aai, ooi en oei” aan na de verwervingsfase en voorafgaand aan de oefeningen van de leerlingen. Ik had dit lied zelf gemaakt en hier bleek het dan weer een positieve invloed te hebben want geen enkele leerling maakte een fout in zijn oefeningen. Dit was een taalzwakke klas binnen het type basisaanbod en in mijn ogen geen gemakkelijke leerstof.

Ik zou dus het volgende kunnen stellen als slotconclusie over de invloed op het leergedrag. Muzikale integratie heeft een positieve invloed als:

1. Kinderen zelf aan de slag kunnen en iets kunnen creëren.
2. De oefeningen of de toets die volgt op de geïntegreerde leerinhoud zo snel mogelijk is of maximum enkele dagen later plaatsvindt.
3. Ze in de leskern zit.
4. Het lied herhaald wordt op andere momenten.

4.1.3 Invloed op socio-emotionele ontwikkeling

Voor dit onderdeel kan ik opnieuw het best spreken vanuit mijn ervaring in de Brusselstage. Op twee weken tijd zag ik kinderen met een bepaalde achtergrond, die taalzwak zijn en zich soms moeilijk kunnen uitdrukken, volledig openbloeien. In deze relatief korte periode werd nogmaals bevestigd wat we al wisten. Samen musiceren, samen creëren, verwonderd zijn over elkaars werk en deel mogen uitmaken van een geheel zorgt voor een succeservaring.

Wat ik voorafgaand aan deze stage minder zag zitten, namelijk de mix van 1ste, 2de, 3de en 5de leerjaar, bleek een zegen. Ik dacht dat de niveauverschillen het heel moeilijk gingen maken om tot iets te komen maar die schrik bleek ongegrond. Ik had drie meisjes uit het vijfde leerjaar die echt optraden als trekkers en de anderen naar een hoger niveau brachten. Tegelijkertijd ziet een jonger kind in zijn fantasie dan weer dingen die anderen niet zien. Die mix bleek goed te werken.

Je merkte ook echt dat ons stuk hen in vervoering bracht. Telkens we een nieuw stukje aan het geheel konden toevoegen, waren de kinderen oprecht blij.

De enige keer dat het welbevinden en de betrokkenheid daalde, was op het

toonmoment toen we ons stuk een keer of zes hebben moeten herhalen zodat alle ouders het gezien konden hebben.

Er werd twee weken intensief samengewerkt en ik kan me niet herinneren dat ik ruzies heb moeten oplossen. Nochtans, Brusselse context, vier verschillende leerjaren, het konden ook twee moeilijke weken geworden zijn maar dat was het geval niet. Het werkwoord openbloeien is een woord dat ik vaak gebruik in een muzikale context omdat dat het beste past bij wat ik de afgelopen drie jaar ervaren heb. Vaak kwam ik terecht in klassen waar geen muziek gegeven werd. Als ik dan voor de klas ga staan met mijn gitaar om te zingen of ik geef de kinderen een muzikale groepsopdracht, dan zie je dit nu eenmaal kinderen gebeuren.

4.1.4 Invloed op de cognitieve ontwikkeling

Uit mijn literatuurstudie bleek al dat muziek enorm stimulerend is voor de cognitieve ontwikkeling. Dit werd nog eens bevestigd in de enquêtes die ik afnam bij de specialisten.

Dit is eigenlijk de 'bekendste vorm' onder de positieve effecten van muziek. Je hersenen worden verplicht om samen te werken aangezien je meerdere dingen tegelijk moet doen. Je krijgt een auditieve input, een motorische input en veelal ook een visuele input. Er is eveneens een duidelijk verschil merkbaar tussen de hersenhelften van muzikanten en niet-muzikanten en het is reeds bewezen dat door muziek bepaalde dingen beter blijven hangen. Dit heb ik nog meer proberen integreren in mijn praktijkonderzoek door dit door te trekken naar andere vakken. Deze positieve invloed werd dus nogmaals bevestigd voor mij.

Mijn bevindingen zijn wel iets genuanceerder. Ik merkte dat, als kinderen zelf deze leerinhoudelijke liedjes maken, het effect het grootst is.

4.1.5 Invloed op de motorische ontwikkeling

Dit is de meest zichtbare invloed die waargenomen kan worden. Vooral de mensen op de buitengewone scholen die dag in dag uit bezig zijn met deze ontwikkeling, bevestigden dit in de enquête. Ikzelf vind dat drummers hier het best in zijn. Met beide handen en voeten laten zij soms vier verschillende ritmes door elkaar perfect klinken. We moeten onze kinderen niet opleiden tot drummers maar motorische ontwikkeling stimuleren is heel belangrijk op jonge leeftijd. Ook daar is muziek het beste middel voor én je kan als leerkracht eens afstappen van de klassieke zanglesjes. In een stage nam ik de grootste verandering waar in mijn zorgstage. Toen leerde ik de cupsong aan aan acht kinderen uit het type basisaanbod. Dit was voor hen geen sinecure en we hebben hier dan ook een volledig lesuur over gedaan. Het resultaat was echter fantastisch. Motorisch gezien namen zij dit lesuur enorme stappen en sociaal-emotioneel waren zij zo verwonderd over wat ze konden. Cognitief gezien

was het heel knap hoe zij de verschillende ritmes onthielden dus tijdens zo'n les werk je aan drie verschillende componenten die muziek stimuleert.

Het simuleert eigenlijk heel goed wat een muzikant doet. Je hoort iets, speelt het na, je handen komen in beweging en je luistert naar je eigen resultaat. Het enige wat de kinderen hier niet doen is een partituur lezen.

4.2 Algemeen Besluit

Muzikale integratie in andere vakken is voor mij een must in ons onderwijssysteem. Zowel door wetenschappelijk onderzoek als door onderzoek in de praktijk is gebleken welk positief effect dit heeft op ontwikkelingsdomeinen die belangrijk zijn voor kinderen.

Ik heb getracht, om met vernieuwende voorbeelden die verschillende vakken met elkaar combineren, een klare kijk te geven op hoe muziek te integreren in ons onderwijssysteem. Het buitengewoon onderwijs en de Brusselse scholen zijn reeds goed op weg en kunnen deze voorstellen gebruiken om nog te verbeteren. Het klassieke onderwijs kan ze gebruiken als nieuwe wind en als wake up call.

Ik heb rekening gehouden met de excuses die leerkrachten gaven om geen muziek te geven. Mijn voorstellen zijn gedifferentieerd voor muzikale en niet-muzikale leerkrachten. Ze zijn ook geïntegreerd in de les zelf waardoor je geen extra uur hoeft vrij te maken.

Er zijn scholen die een aparte muziekleerkracht aanwerven. Dit is een positief gegeven want op die manier zijn kinderen zeker van muzikaal onderricht tijdens hun lagere schoolcarrière, iets wat nu vaak niet het geval is als je pech hebt om nooit bij een muzikale leerkracht te zitten. Dat mag echter voor de andere leerkrachten op zo'n school geen signaal vormen om geen muziek te integreren.

Ik heb gemerkt dat er een groot verschil is tussen onze verschillende onderwijssystemen. Aangezien er een ander publiek is, is dit logisch maar de constante die terugkeert als we het over de invloed van muziek hebben, blijft wel dezelfde. Naast een werk met voorstellen hoe muziek kan geïntegreerd worden is deze bachelorproef dan ook een pleidooi om onze kinderen te geven waar ze recht op hebben.

Als ik nadenk over waar ik een jaar geleden stond en wat ik nu aflever, heb ik zelf ook veel geleerd. De literatuur die ik geconsulteerd heb, gaf me dieper inzicht en motiveerde mij enorm om met mijn onderzoeksvraag aan de slag te gaan. Ik bleef zelf lang hangen bij enkel het leergedrag, het is pas in de loop van dit jaar dat het begon te dagen dat muziek nog op zoveel andere vlakken invloed heeft.

Het ideale scenario voor mij is dat een school over een aparte muziekleerkracht beschikt, aangevuld met een gemotiveerd en creatief lerarenteam dat muziek in de gewone lessen integreert.

Wanneer de leerkracht een dirigent wordt en de klas het orkest, ontstaat door de interactie van beide een prachtig stuk waarbij iedere klank zijn bijdrage heeft tot het geheel.

4.3 Bibliografie

- (sd). Opgehaald van <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/wetenschap/1.2639843>
- (sd). Opgehaald van physicianwiki: <http://www.physicianwiki.com/dr-gottfried-schlaug-neurology/>
- Agterberg, A. (2006, september 20). *Onderzoeken*. Opgehaald van Muziekmaaktslim: <http://www.muziekmaaktslim.nl/onderzoeken.html>
- Barnes, T. (2015, januari 8). *Mic*. Opgehaald van Mic: <https://mic.com/articles/108022/science-just-discovered-something-amazing-about-what-childhood-piano-lessons-did-to-you#.fqdEld5Vx>
- Bastian, H. G. (1998). *Onderzoeken*. Opgehaald van Muziekmaaktslim: <http://www.muziekmaaktslim.nl/onderzoeken.html>
- Bogaert, D. (sd). *Laat je horen!* Opgehaald van Muziekmuzisch: <http://muziekmuzisch.net/styled-3/styled-6/styled-4/index.html>
- Collins, A. (2014, juli 22). *Onderwijs*. Opgehaald van Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=ROJKCYZ8hng>
- EEG*. (sd). Opgehaald van Hersenstichting: <https://www.hersenstichting.nl/alles-over-hersenen/hersenaandoeningen/onderzoekstechnieken-en-behandelingen/eeg>
- Evelein, F. (2007). *Coöperatief leren in muziek*. Baarn: HBuitgevers.
- Jos Herfs, R. v. (2005). *Muziek leren*. Assen: van gorcum.
- muziek*. (sd). Opgehaald van Citatenverzameling: <http://www.citatenverzameling.com/archief/muziek.htm>
- Nederland, U. v. (2013, oktober 8). *Mensen & Blogs*. Opgehaald van Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=9Kq3rWjMxTE&t=3s>
- Pearson, K. (sd). *John Gull*. Opgehaald van John Gull: <http://johngull.com/the-musical-brain/>
- Priemus, K. (2009, juli 6). *Dieren gedichten*. Opgehaald van 1001gedichten: http://www.1001gedichten.nl/gedichten/16245/limerick%3a_lama_/
- Scheidegger, J., & Eiholzer, H. (1997). *Onderzoeken*. Opgehaald van Muziekmaaktslim: <http://www.muziekmaaktslim.nl/onderzoeken.html>
- Science News*. (2014, December 23). Opgehaald van ScienceDaily: <https://www.sciencedaily.com/releases/2014/12/141223132546.htm>
- snoeys, A. (2013, april 2013). *Muziek*. Opgehaald van De Morgen: <http://www.demorgen.be/muziek/nieuwe-muziek-kan-hetzelfde-effect-hebben-op-brein-als-eten-bd6200a5/>
- Sokol, K. (2016, april 25). *wetenschap*. Opgehaald van deredactie: <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/wetenschap/1.2639843>
- van der Lei, R., Haverkort, F., & Lieuwe, N. (2004). *Muziek meester!* Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff.

verslaggever, O. (2014, maart 28). *Wetenschappelijk onderzoek*. Opgehaald van the KIDS:
<https://www.facebook.com/28297973663/photos/a.75991718663.76399.28297973663/10152337519878664/?type=3&theater>

Wikipedia. (2017, mei 4). Opgehaald van Wikipedia: https://nl.wikipedia.org/wiki/Erik_Scherder

4.4 Bijlagen

Bijlage 1:

Memorystick

Bijlage 2: Enquêtes

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen op gelijk welk vlak (socio-emotioneel, cognitief, motorisch, manier van denken,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

cognitief: ritme onthouden → muzisch 'matkelijker'
... bij integreren in wiskunde → getallen
socio-emotioneel: (lezen samen spelen, respect voor elkaar en elkaar kwaliteiten

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen bij welbepaalde leerinhouden bij andere vakken (Wiskunde, WO, LO, Taal,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

• beter onthouden
• verbeterde motoniek → door op verschillende manieren muziek te maken
• plezier in ...

Bedankt voor uw tijd!

Hallo

Ik ben Ruben Luyten, derdejaarsstudent lager onderwijs aan Odisee Brussel. Voor mijn bachelorproef van volgend jaar had ik graag een korte enquête gehouden. Mijn bachelorproef zal gaan over de invloed van muziek op leergedrag/leerprestaties van kinderen.

Er is op uw school reeds veel materiaal aanwezig om muziek te integreren in jullie lessen. Waar is er volgens u nog (meer) nood aan?

.....
.....
.....
.....

Waarom merkt u dat muziek in al zijn facetten een meerwaarde kan zijn in uw onderwijs?

Concentratie welbevinden
Coördinatie motivatie
fijne motoriek
geheugen

Denkt u dat meer integratie van muziek in alle vakken een positieve invloed zou hebben op zowel leerprestaties, leergedrag als welbevinden en betrokkenheid? Waarom wel/niet?

ja, al "spelend" leert men beter en ontrooft men beter. De lln hebben minder snel frustratie bij "niet kunnen".
Ik denk ik dat er ook kinderen zijn die soms liever "sec" de leerstof verwerken.

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen op gelijk welk vlak (socio-emotioneel, cognitief, motorisch, manier van denken,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

Ja, vooral het zelfvertrouwen verbetert enorm.

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen bij welbepaalde leerinhouden bij andere vakken (Wiskunde, WO, LO, Taal,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

Liedjes koppelen aan automatisatie van wiskunde (bv. Rekenen) helpt de leerlingen beter onthouden.

Bedankt voor uw tijd!

Hallo

Ik ben Ruben Luyten, derdejaarsstudent lager onderwijs aan Odisee Brussel. Voor mijn bachelorproef van volgend jaar had ik graag een korte enquête gehouden. Mijn bachelorproef zal gaan over de invloed van muziek op leergedrag/leerprestaties van kinderen.

Er is op uw school reeds veel materiaal aanwezig om muziek te integreren in jullie lessen. Waar is er volgens u nog (meer) nood aan?

Mensen die dat kunnen
Danszaal met instrumenten van de kinderen
Een muziekleraar voor

Waarom merkt u dat muziek in al zijn facetten een meerwaarde kan zijn in uw onderwijs?

Observatie van lhr. gedurende de oef-
lenen → lezen ook motorische problemen
Kort - laterale, enz

Denkt u dat meer integratie van muziek in alle vakken een positieve invloed zou hebben op zowel leerprestaties, leergedrag als welbevinden en betrokkenheid? Waarom wel/niet?

Muziek is ook taal en rekenen, is emotie
en fantasie. Als je deze facetten nog
goed integreert ben je goed bezig, toch!

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen op gelijk welk vlak (socio-emotioneel, cognitief, motorisch, manier van denken,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

Ja, kan ik niet echt op antwoorden. Het is wel zo, dat kinderen per se evolueren in de lessen over zelfvertrouwen, metaisch, plezier beleven, ...

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen bij welbepaalde leerinhouden bij andere vakken (Wiskunde, WO, LO, Taal,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

.....
.....
.....
.....

Bedankt voor uw tijd!

Hallo

Ik ben Ruben Luyten, derdejaarsstudent lager onderwijs aan Odisee Brussel.
Voor mijn bachelorproef van volgend jaar had ik graag een korte enquête
gehouden. Mijn bachelorproef zal gaan over de invloed van muziek op
leergedrag/leerprestaties van kinderen.

Er is op uw school reeds veel materiaal aanwezig om muziek te integreren in jullie
lessen. Waar is er volgens u nog (meer) nood aan?

Zoals je gemerkt hebt is er veel
materiaal op school aanwezig (oort
instrumenten, djebes...) Er is niet echt
nood aan materiaal.

Waarom merkt u dat muziek in al zijn facetten een meerwaarde kan zijn in uw
onderwijs?

Spelen op oort instrumenten geeft een
zeer positieve en belangrijke invloed
op de motiek van mijn kinderen. Het
verhoogt de concentratie, de kinderen zijn
aandachtig bezig.

Denkt u dat meer integratie van muziek in alle vakken een positieve invloed zou
hebben op zowel leerprestaties, leergedrag als welbevinden en betrokkenheid?
Waarom wel/niet?

Het is altijd leuker en prettiger met
muziek of ritmische bewegingen in een
les. De kinderen voelen zich wat
losser, zijn minder gespannen.

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen op gelijk welk vlak (socio-emotioneel, cognitief, motorisch, manier van denken,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

Positieve vooruitgang op motorisch vlak, zin en gevoel voor ritme, gevoel voor de activiteiten, samen muziek spelen en zich goed voelen

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen bij welbepaalde leerinhouden bij andere vakken (Wiskunde, WO, LO, Taal,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

Dit gebeurt wel eens in de lessen van WO (liedje), LO (dans en beweging), Motoriek (Simpel dans = bewegen op muziek = simpel op muziek). Door de muziek en het bewegen hop zijn die lessen leuker en afwisselender. (Soms ook wat wilder)

Bedankt voor uw tijd!

Hallo

Ik ben Ruben Luyten, derdejaarsstudent lager onderwijs aan Odisee Brussel.
Voor mijn bachelorproef van volgend jaar had ik graag een korte enquête
gehouden. Mijn bachelorproef zal gaan over de invloed van muziek op
leergedrag/leerprestaties van kinderen.

Er is op uw school reeds veel materiaal aanwezig om muziek te integreren in jullie
lessen. Waar is er volgens u nog (meer) nood aan?

* misschien nog extra Orff
meer begeleiddende instrumenten
(tamboerijnen)
* extra uur muziek
→ 'Orff'

Waarom merkt u dat muziek in al zijn facetten een meerwaarde kan zijn in uw
onderwijs?

kinderen uiteng zich meer zonder
gise kunnen ^{en} meer expressief uiteten
kinderen met motorische problemen
spelen met zoveel 'vowel' → Orff
↳ fantastisch
→ kids 'concentreren' zich werkt ontspannend

Denkt u dat meer integratie van muziek in alle vakken een positieve invloed zou
hebben op zowel leerprestaties, leergedrag als welbevinden en betrokkenheid?

Waarom wel/niet?

hoe hoog of hoe laag je niveau
is op het gebied van muziek
elk kind komt op zijn ^{of haar} manier
tot zijn reik → de meeste ller
ervaren muziek / zang / Orff als
positief dus heeft dit volgens
mij een positieve invloed op
welbevinden & betrokkenheid →

in de lessen van schrift
zetten we soms zachte
muziek / klassieke muziek
op; kan zijn rustig & het
schrijven gaat gemakkelijker

vu
gevaal voor
ritme

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen op gelijk welk vlak (socio-emotioneel, cognitief, motorisch, manier van denken,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

motorisch → hdn → Juff
spelen in 't begin, boeken snel
en vooruitgang

ev. Lo conc. !
↳ memoreren !
↳ hun sterke kanten komen
hier dan in voor.

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen bij welbepaalde leerinhouden bij andere vakken (Wiskunde, WO, LO, Taal,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

vakken op een interessante
manier / geven met daaraan
≠ werkvormen quinten →
sedoende volgens mij ook
vertrekkende vanuit muzikaal
oogpunt.

Bedankt voor uw tijd!

Hallo

Ik ben Ruben Luyten, derdejaarsstudent lager onderwijs aan Odisee Brussel. Voor mijn bachelorproef van volgend jaar had ik graag een korte enquête gehouden. Mijn bachelorproef zal gaan over de invloed van muziek op leergedrag/leerprestaties van kinderen.

Er is op uw school reeds veel materiaal aanwezig om muziek te integreren in jullie lessen. Waar is er volgens u nog (meer) nood aan?

Ik zal antwoorden vanuit mijn functie leerkracht muzische vorming – muziek die ik tot vorig jaar uitoefende in Heilig Hart & College Halle. Er is/was inderdaad veel materiaal. Over een echte integratie was er niet veel sprake aangezien de kinderen 1 uur in de week naar mijn les kwamen. Er werd dus niet echt vakoverschrijdend en/of geïntegreerd gewerkt. Wij ondervonden geen noden aan extra materiaal (percussie, enz.) maar deze school was/is eerder een uitzondering.

Waarom merkt u dat muziek in al zijn facetten een meerwaarde kan zijn in uw onderwijs?

Muzische vorming/muziek biedt een meerwaarde op heel veel domeinen: het sociaal-emotionele, creatieve, artistieke, culturele,... Wanneer muziek op een 'muzische wijze' wordt aangebracht (beschouwen, experimenteren, creëren) ontstaan heel intense vormen van samenwerking. Kinderen delen dezelfde verantwoordelijkheid over hun denk/werk- proces en over hun resultaat. De voldoening die hieruit voortvloeit kunnen ze rechtstreeks relateren met de wereld van de kunsten. Ze genieten m.a.w. net zoals de 'echte' kunstenaars. Ze genieten van hun gezamenlijk artistiek proces en resultaat.

Muziek kan als middel en als doel ingezet worden. Enkele voorbeelden: (als middel) wanneer kinderen een liedrepertoire opbouwen doorheen de lagere school dan hebben ze 'iets te zingen' op de busrit, tijdens een schooluitstap,... Dit scheidt een band, binnen de klasgroep en ver daarbuiten. (Als doel) kinderen maken van een losse tekst (recept, een affiche,...) een ritmisch stuk, een gezongen stuk en vergelijken het nadien met "Being for the Benefit of Mr. Kite!" van The Beatles (waarbij John Lennon een song componeerde van een circus affiche- de tekst van het eerste tot het laatste woord).

Denkt u dat meer integratie van muziek in alle vakken een positieve invloed zou hebben op zowel leerprestaties, leergedrag als welbevinden en betrokkenheid? Waarom wel/niet?

Het is een algemeen gekend fenomeen dat leren en beweging (en dus ook ritme) goed samengaan. Beweging en ritme ondersteunen het leren. Wanneer je je

leerstof 'scandeert' zal je het beter 'opnemen'. Dit heeft te maken met het metrum (beklemtoonde lettergrepen/onbeklemtoonde lettergrepen). Het metrum zorgt voor een 'ritmisch beeld' van de tekst.

Uiteraard zorgt muziek voor het welbevinden van de kinderen (zie ook vorige vraag). Er ontstaat een sterk groepsgevoel. Binnen deze positieve context zullen de kinderen veel minder snel frustraties oplopen. De kinderen putten ook veel energie uit het 'scheppend bezigzijn'.

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen op gelijk welk vlak (socio-emotioneel, cognitief, motorisch, manier van denken,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

Ik ben er van overtuigd dat kinderen concrete vooruitgang kunnen boeken dankzij een meer muzische benadering. Deze vooruitgang treedt meestal niet op de voorgrond, valt niet altijd op. Het kind zal bv. niet altijd kunnen verwoorden dat hij/zij zelfzekerder is geworden dankzij deze muzische aspecten. Toch ben ik er zeker van dat een muzische school kinderen 'aflevert' die veel assertiever, zelfstandiger, empathischer en dus ook blijer in het leven staan.

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen bij welbepaalde leerinhouden bij andere vakken (Wiskunde, WO, LO, Taal,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

Dit heb ik nooit rechtstreeks kunnen constateren.

Bedankt voor uw tijd!

Hallo

Ik ben Ruben Luyten, derdejaarsstudent lager onderwijs aan Odisee Brussel. Voor mijn bachelorproef van volgend jaar had ik graag een korte enquête gehouden. Mijn bachelorproef zal gaan over de invloed van muziek op leergedrag/leerprestaties van kinderen.

Er is op uw school reeds veel materiaal aanwezig om muziek te integreren in jullie lessen. Waar is er volgens u nog (meer) nood aan?

Een muzieklokaal met muziekinstrumenten om in groep te spelen en opnameapparatuur. Dit lijkt onmogelijk maar in Zweden beschikken vele lagere scholen over zo een muzieklokaal, in het secundair zijn er zelfs opnamestudio's in de scholen aanwezig.

Waarom merkt u dat muziek in al zijn facetten een meerwaarde kan zijn in uw onderwijs?

Muziek bevordert taalontwikkeling en rekenontwikkeling. Muziek is een taal en leerlingen met taalproblemen zijn gebaat met zingen (bvb. Dyslectie en stotteren). Muziek zit wiskundig in elkaar: toonafstanden en ritmes zijn wiskundig te herleiden. Het is bewezen dat leerlingen die muziek beoefenen makkelijker mee kunnen op school.

Denkt u dat meer integratie van muziek in alle vakken een positieve invloed zou hebben op zowel leerprestaties, leergedrag als welbevinden en betrokkenheid? Waarom wel/niet?

Zeker wel, zie hierboven. Naast verbetering van leergedrag en leerprestaties stimuleert musiceren het groepsgevoel, de leerlingen voelen zich beter in groep en muziek maakt mensen vrolijker.

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen op gelijk welk vlak (socio-emotioneel, cognitief, motorisch, manier van denken,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

Ik geef momenteel enkel les in het DKO en heb niet lang genoeg in het lager onderwijs gestaan om dit duidelijk, te merken. Maar ik zie wel dat kinderen openbloeien dankzij de muziek en het samen zijn.

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen bij welbepaalde leerinhouden bij andere vakken (Wiskunde, WO, LO, Taal,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

Ik heb nooit andere vakken dan muziek gegeven dus dit heb ik niet zelf kunnen ontdekken.

Bedankt voor uw tijd!

Deze enquêtes werden afgenomen in de Sint Jozefschool, type basisaanbod in Sint Jans Molenbeek.

Je merkt dat deze leerkrachten een enorme voorstander zijn van muziek in het gewone lesgeven te integreren. Ze zijn ook allemaal overtuigd van de positieve effecten van muziek omdat zij dagdagelijks de resultaten en de vooruitgang van deze kinderen zien. In mijn eindstage zal ik deze enquête ook afnemen in het gewone basisonderwijs en ik ben benieuwd hoe die leerkrachten hier tegenover gaan staan.

Hallo

Ik ben Ruben Luyten, derdejaarsstudent lager onderwijs aan Odisee Brussel. Voor mijn bachelorproef had ik graag een korte enquête gehouden. Mijn bachelorproef zal gaan over de invloed van muziek op leergedrag/leerprestaties van kinderen.

Is er op uw school reeds veel materiaal aanwezig om muziek te integreren in jullie lessen. Waar is er volgens u nog (meer) nood aan?

Ik werk als Muzische Vormer op 2 lagere scholen in Vlaams-Brabant. In beide scholen is er een zeer uiteenlopende situatie...

School 1 heeft voor een aantal klassen tijdens de middag 'muziek', dit heeft als resultaat dat er heel wat materiaal aanwezig is in de school. Er staat een piano, meerdere djembé's, een hele hoop klein slagwerk en een chromatische set boomwhackers (uitgebreide schoolversie).

School 2 daarentegen heeft amper iets. Ik heb hier een triangel gevonden, 3 xylofoonstaafjes en 3 ritmestokjes. Vél te weinig om iets mee te kunnen doen. Naar mijn mening zou de school kunnen investeren in een set boomwhackers, of een paar ritme stokjes. Op die manier kunnen de kinderen toch al enige melodische/ritmische ervaring hebben.

Waarom merkt u dat muziek in al zijn facetten een meerwaarde kan zijn in het gewone onderwijs?

Ik beantwoord deze vraag vanuit het standpunt van een Muzisch Vormer, ik kom in de klas, in de plaats van de gewone leerkracht. Op deze manier kan ik enkel mijn eigen ervaring uit de lessen delen en de reacties van de leerkracht achteraf.

Tijdens de lessen muziek leren de kinderen samen te werken. Als iedereen altijd maar 'solo' gaat, ontstaat er een grote chaos. De kinderen moeten naar elkaar luisteren, op elkaar proberen in te spelen. Dit vergt behoorlijk wat discipline en blijkt niet zo gemakkelijk te zijn voor de meeste leerlingen. Respect voor het materiaal (instrumenten) en voor elkaar hangt hier dus zeker mee samen.

Ook voor de ontplooiing van het kind denk ik dat dit een grote meerwaarde kan zijn. Ik merk tijdens de lessen dat de kinderen die het bijvoorbeeld moeilijker hebben bij de gewone vakken zoals taal en rekenen hier helemaal kunnen openbloeien en eigenlijk heel creatief zijn. Dit geeft een enorme boost aan het zelfvertrouwen van deze kinderen. Ook zij kunnen eens schitteren en krijgen meteen positieve aandacht van de rest van de klas. Want kinderen reageren heel puur als ze muziek horen.

Kinderen leren om te durven, ze worden uitgedaagd om creatief te zijn, om te improviseren. Dit leren ze doorgaans niet tijdens hun gewone vakken op school. Naast deze vorm van ontdekken en de hiertoe leidende zelfexpressie is ook het formuleren van een mening belangrijk. Vind ik het mooi? Waarom? Het kunnen uitdrukken en verklaren van hun persoonlijke mening is namelijk ook belangrijk.

Denkt u dat meer integratie van muziek in alle onderwijsvakken een positieve invloed zou hebben op zowel leerprestaties, leergedrag als welbevinden en betrokkenheid? Waarom wel/niet?

Daar ben ik zeker van! Het is wetenschappelijk bewezen dat kinderen die muziek leren hun hersenen anders gebruiken. Dan lijkt me dat kinderen die niet persé een instrument leren in de muziekschool, maar wel regelmatig in contact komen met muziek en ritmes ook hier positieve effecten door ervaren. Zoals in de vraag hierboven vermeld denk ik dat het een heel positieve invloed kan hebben op het welbevinden en de betrokkenheid van de leerling. Dat heb ik uit eigen ervaring ondervonden.

Wat betrekking tot de leerprestaties en leergedrag verwijs ik graag naar de vraag hieronder.

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen op gelijk welk vlak (socio-emotioneel, cognitief, motorisch, manier van denken,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

Op socio-emotioneel vlak denk ik dat dit zeker een positief effect zal geven. De kinderen die muzikaal sterker zijn, maar bijvoorbeeld eerder gesloten of onzeker door de leerstof tijdens de andere lessen, zullen op deze manier meer aan de beurt durven komen. Zij zullen zich zekerder voelen. De kinderen die in de lessen timider zijn, die volgens de leerkracht niet participeren tijdens de les, kwamen sterk naar voren tijdens de lessen muzische vorming. Na verloop van tijd merkte ik tijdens de speeltijd dat net die kinderen meer open bloeiden. Ik had in één klas een vluchteling. Hij sprak de taal nog niet, slechts enkele woorden, maar tijdens de muziekles bloeide hij helemaal open. De klasgenootjes stimuleerde hem om meer te laten zien van zijn kunnen door te applaudiseren, het jongetje bloeide helemaal open tijdens de lessen, prachtig om te zien!

Door het gebruik van ritme stokjes of boomwhackers kan je het ritme gevoel maar ook de coördinatie en motoriek van de kinderen verbeteren. Ik kan niet antwoorden op de vraag of er een concrete vooruitgang te merken is in de andere lessen omdat ik maar één keer per week in de school sta. Maar mij lijkt dat dit zeker een impact zal hebben.

Bij het cognitieve aspect denk ik aan mijn eigen manier van leren. Tijdens de middelbare school moesten we de vervoegingen van 'rosa' leren bij Latijn. We hadden in de klas

een liedje gemaakt met rosa, rosam, rosae, ... als tekst. Op deze manier kende heel de klas de vervoeging meteen van buiten en bleef het hangen. Als je kijkt naar de geschiedenis, bijna niemand kon lezen of schrijven. Alle teksten uit de bijbel werden gezongen, op die manier onthielden de mensen het. Denk aan de troubadours die volksverhalen op muziek zetten, muziek was dé manier om dingen te onthouden.

Daar bovenop, als ik een nog extremer voorbeeld aanhaal. Mensen met Alzheimer, wat onthouden zij? Kinderliedjes! Ik denk dat dit toch zeer duidelijk maakt dat als je er muziek aan koppelt dat het veel beter blijft hangen.

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen bij welbepaalde leerinhouden bij andere vakken (Wiskunde, WO, LO, Taal,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

Aangezien ik niet de doorsnee vakken van het lager onderwijs geef kan ik hier niet op antwoorden.

Bedankt voor uw tijd!

Hallo

Ik ben Ruben Luyten, derdejaarsstudent lager onderwijs aan Odisee Brussel. Voor mijn bachelorproef had ik graag een korte enquête gehouden. Mijn bachelorproef zal gaan over de invloed van muziek op leergedrag/leerprestaties van kinderen.

Is er op uw school reeds veel materiaal aanwezig om muziek te integreren in jullie lessen. Waar is er volgens u nog (meer) nood aan?

Er is vrij veel materiaal aanwezig. Er is een nieuwe mobiel met muziekinstrumenten aangekocht. Bovendien heeft elke klas een digitaal bord waar muziek kan op afgespeeld worden.

Waarom merkt u dat muziek in al zijn facetten een meerwaarde kan zijn in het gewone onderwijs?

Het automatiseren van leerstof. (tafels, ei-lied, au-lied, ...)

Een leuke instap, het boeit leerlingen. Ze zijn met leerstofonderdelen aan het werken zonder het saaie drillwerk.

Ik denk ook dat het soms een meerwaarde zou kunnen zijn bij kinderen met leerproblemen. concentratieproblemen???

Denkt u dat meer integratie van muziek in alle onderwijsvakken een positieve invloed zou hebben op zowel leerprestaties, leergedrag als welbevinden en betrokkenheid? Waarom wel/niet?

Zeker en vast maar enkel als het voldoende efficiënt gebruikt wordt. Het gevaar ligt er volgens mij in dat een lied de leerkracht niet kan vervangen en dat dit soms wel eens durft te gebeuren.

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen op gelijk welk vlak (socio-emotioneel, cognitief, motorisch, manier van denken,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

.....
.....

.....
.....

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen bij welbepaalde leerinhouden bij andere vakken (Wiskunde, WO, LO, Taal,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

.....
.....
.....
.....

Bedankt voor uw tijd!

Hallo

Ik ben Ruben Luyten, derdejaarsstudent lager onderwijs aan Odisee Brussel. Voor mijn bachelorproef had ik graag een korte enquête gehouden. Mijn bachelorproef zal gaan over de invloed van muziek op leergedrag/leerprestaties van kinderen.

Is er op uw school reeds veel materiaal aanwezig om muziek te integreren in jullie lessen. Waar is er volgens u nog (meer) nood aan?

In mijn klas zijn wel enkele muziekinstrumenten aanwezig zoals een tamboerijn, stokjes om te tikken, een djembé, rammelaars,... maar niet genoeg om elk kind van een instrument te voorzien.

Waarom merkt u dat muziek in al zijn facetten een meerwaarde kan zijn in het gewone onderwijs?

Muziek kan een uitlaatklep zijn voor de kinderen als tussendoortje tussen de reken- en taallessen. Het is ook een leuke afwisseling in de lessen muziek voor kinderen die niet zo graag zingen. En wie weet is het wel inspiratie voor een nieuwe hobby.

Denkt u dat meer integratie van muziek in alle onderwijsvakken een positieve invloed zou hebben op zowel leerprestaties, leergedrag als welbevinden en betrokkenheid? Waarom wel/niet?

Het hangt ervan af in welke vakken en welk onderwerp. Ik heb al geprobeerd om de aandacht van de kinderen goed vast te houden door de leerstof in spelvorm uit te leggen, maar dan heb je wel eens voor dat ze meer met het spel bezig zijn, dan met de boodschap die erachter zit. Dan durven ze ook wel eens wild worden. Dus het is ook afhankelijk van de klasgroep.

Voor echt belangrijke nieuwe leerstof zou ik dit niet aanbrengen met muziek. Tijdens een inoefen- of herhalingsmoment kan er wel altijd muziek aan te pas komen. Maar dit valt dus minder vaak voor.

In de lessen WO is het wel altijd leuk om het thema af te sluiten met een lied of een klankspel.

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen op gelijk welk vlak (socio-emotioneel, cognitief, motorisch, manier van denken,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

De kinderen onthouden de tekst van een lied heel goed, dus zo ook wel de inhoud.

Bij een klankspel met instrumenten weet ik niet goed of de inhoud van de les wel blijven hangen is. Nog geen ervaring mee.

Merkt u concrete vooruitgang op bij kinderen bij welbepaalde leerinhouden bij andere vakken (Wiskunde, WO, LO, Taal,...) wanneer lessen muzikaal benaderd worden? Indien ja, welke?

Als er een lied over het thema gezongen wordt, blijft de inhoud uit het lied wel beter hangen. Dan hoor je ze soms het liedje neuriën tijdens een toets.

Bedankt voor uw tijd!

MUZIEK Wetenschappelijk onderzoek

‘Muzikanten gebruiken hersenen efficiënter’

door **onze verslaggever**

NASHVILLE - Mensen die een instrument bespelen, gebruiken hun hersenen efficiënter, denken creatiever en hebben gemiddeld een hoger IQ dan mensen die dat niet doen. Dat blijkt uit een onderzoek door wetenschappers aan de Vanderbilt University in Nashville.

Diverse experimenten en onderzoeken met zowel muzikaal onderlegde als niet-muzikaal onderlegde personen, lieten al snel grote verschillen zien. „De muzikanten waren niet alleen vindingrijker, ze overdachten informatie ook op een kwalitatief betere manier”, zegt hoofdonderzoeker Bradley Folley. „We zagen veel meer activiteit in

zowel hun linker- als hun rechterhersen helft.” Volgens de onderzoekers werken de hersenen van muzikale mensen mogelijk efficiënter doordat bij het bespelen van een instrument verschillende delen van het brein worden getraind. „Muzikanten moeten vaak met twee handen twee verschillende melodieën integreren”, zegt Folley. „Ze zijn goed in het lezen van muzieksymbolen, wat voornamelijk met de linkerhersen helft gebeurt, maar geven tegelijkertijd hun eigen interpretatie aan de muziek. Taak van de rechterhersen helft.”

Het efficiënte denkproces van muzikanten heeft volgens de wetenschappers weer invloed op hun intellectuele prestaties.